

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra pastorální a spirituální teologie
Křesťanská výchova – kombinované studium

Vladimír Matoušek

Možný vliv současného umění na duchovní život člověka
(situace umění a církve na počátku 21. století)

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Jaroslav Pastuszak Th.D.

2012

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....
Podpis autora práce

Poděkování

ThLic. *Jaroslavu Pastuszakovi*, Th.D., za přátelský osobní přístup a za odbornou pomoc při vytváření práce.

Obsah

- úvod	...	5
1. 1. - problém spolupráce - hledání možnosti duchovní shody	...	7
1. 2. - umění	...	7
1. 3. - církev	...	8
1. 4. 1. - smysl práce pro pastorální teologii	...	9
1. 4. 2. - uzavřenost systémů	...	10
1. 4. 3. - křesťanská teologie - chvála rozumu? naopak! - paradox v základech	...	11
1. 5. - jakou reflexi nabízí současné umění?	...	11
1. 6. 1. - východiska - teologické	...	11
1. 6. 2. - historické východisko pro České země	...	13
1. 6. 3. 1. - v dokumentech církve - Sacrosanctum concilium	...	15
1. 6. 3. 2. - Gaudium et spes	...	16
1. 6. 3. 3. - List papeže Jana Pavla II. umělcům	...	16
1. 7. 1. - charakteristika současného vztahu umění a církve v České republice	...	19
1. 7. 2. - otázky a odpovědi	...	21
1. 7. 3. - odpovědi autora	...	23
2. 1. 1. - „ prorocké “ poselství současného umění	...	24
2. 1. 2. - street art	...	26
2. 1. 3. - land art – kruhy v obilí	...	27
2. 1. 4. - paralely slavení (galerie, festivaly, koncerty, performance a happening)...	...	28
2. 2. - hudba	...	28
2. 3. - poezie	...	30
2. 4. - a ještě o filmu	...	32
2. 5. 1. - shrnutí poselství	...	36
2. 5. 2. - otázka hodnocení	...	36
2. 5. 3. - reflexe nejaktuálnějšího stavu v galerii	...	38
2. 5. 4. - apocalypse now?	...	38
3. 1. - co se dá (možná) dělat ; co se již děje; praktické příklady spolupráce	...	40
3. 2. - komentář výtvarníka	...	42
- závěr	...	43
- seznam použité literatury	...	44
- seznam příloh	...	46

- úvod

Tato práce by měla sloužit pastorální teologii. Pastorální teologie církvi a církev člověku; při nalézání smyslu a východiska jeho života. Tedy ke spáse. Už v této chvíli, v tomto okamžiku, když používám slovo „spása“ si nejsem jist, zda-li by mi rozuměla většina lidí mé společnosti, mé doby, se kterými teď a tady sdílím svět. Obávám se, že ne. Vidím udivené pohledy mladých lidí, kteří jsou schopni pochopit mnoho virtuálních věcí, ale tenhle fenomén je pro ně virtuální, neskutečný, příliš! Nenacházejí k jeho porozumění klíč.

Také Tomáš Halík mluví o klíči:

„Jaký to je klíč, kde se ztratil, hledáme ho - a můžeme ho nalézt? Ten klíč, který mám na mysli, je klíč, který by umožnil české katolické církvi vyjít z ghetta. Zejména z mentality ghetta. Co může pomoci české církvi ke zdravé komunikaci s celkem společnosti a se světovým katolictvím? Co jí pomůže splnit úkol být kvasem a solí země, překonat provincionalismus, pomáhat společnosti jako celku a zároveň z kultury společnosti čerpat to nejvzácnější? Zdálo se, že ten klíč je už k dispozici - a pak se nějak ztratil. Hledáme ho, hledáme ho dostatečně, hledáme ho na správném místě? To je otázka, na kterou neslibuji odpověď, spíše bych chtěl otevřít diskusi.“¹

Smyslem práce by mělo být ukázání možných nových forem komunikace. Komunikace o Bohu, životě, spáse. Komunikace srozumitelné i mimo „katolické ghetto“ jak o něm píše Tomáš Halík. Obsahovou částí by mělo být představení výtvarného umění a umění obecně jako komunikačního jazyka, zprostředkujícího porozumění duchovnosti nesené církvi i lidmi mimo ni. Nezaměřil jsem se pouze na české umělce a české umění, ale uvádím nahodile vlivy z celého světa. Svět je propojen, umění působí globálně.

Při přípravě této práce jsem věnoval mnoho času studiu odborné literatury, která přesněji než bych to dokázal já *vědeckým jazykem* popisuje a formuluje, proč se zabývat prohloubením vztahu umění a církve. Zjistil jsem, že můj jazyk není tak dokonalý, mé vyjadřování spíše zkratkovité, možná dané způsobem uvažování výtvarníka. Nicméně myslím, že toto myšlení přes všechny nedostatky má schopnost vidět celek.

Ve své práci často hovořím o umělcích ve vztahu k duchovním hodnotám. Uvědomuji si, že tito lidé nejsou světci. Honí se za penězi, zábavou, marnostmi tohoto světa stejně jako jiní lidé. Přesto ti opravdoví z nich hledají podstatu.

„Neznámá síla přicházející z nitra (shůry) pudí umělce, pohání jej, vnukává mu tvar, otevírá mu poznání. To je jeho lesk. Bída je pak v tom, že sbírá jenom střípky. Jemu pak nezbyvá než se snažit co nejlépe chytat kousíčky, fragmenty této pocitované pravdy, hledat rozumem i citem, jak je možné promluvit a o čem. A hlavně nezapomenout, že Duch si vane kudy chce a skrze koho se mu zlíbí... A tak i prosit – možná že bys mohl i skrze mne ... Ať to má nějaký smysl ...“ napsal jsem v r. 2004 v doprovodném textu výstavy „Fragmenty“.

Stejně jako pro Tomáše Halíka je i pro mne velkým otazníkem, je-li možné ztracené spojení, dialog, mezi celkem společnosti a církvi opět najít. Důvodem mé naděje v jazyk umění, takový jazyk, který může ukazovat cestu, je fakt, že jsem touto cestou prošel. Nevím kolika lidem je určena, cítím však povinnost pokusit se ji smysluplně popsat. Větší část práce je

¹ HALÍK T., Přednáška na XVII. Dnech Josefa Zvěřiny na Slezské univerzitě v Opavě, 24. 10. 2009 (on line) URL: http://www.halik.cz/clanky/hledani_ztraceneho_klice.php (citováno 8. 4. 2012)

věnována úsilí charakterizovat současný stav, druhá, menší, pak naznačení možností, kterými je možné pokusit se o změnu.

„Velmi rád bych zakončil připomenutím jedné velmi nedávné události – návštěvy papeže Benedikta XVI. (...) Za vůbec nejdůležitější z celé té návštěvy považuji zajímavý rozhovor, který papež měl s novináři na půdě letadla, když se vracel zpátky. Když se ho ptali na nejdůležitější úkol církve v Čechách, odpověděl: nejdůležitější je vést intelektuální dialog s agnostickou společností, zadruhé je to vzdělání, zatřetí je to charita. To by to mělo být napsáno na každém biskupském úřadě a na psacím stole každého faráře. Papež neřekl, že nejdůležitější je vrácení majetku či vrácení katedrál, ani to, aby byla každou neděli v každé farnosti mše. Řekl: ved'te dialog se společností - to je totiž to, co vytváří atmosféru důvěry, předpoklad, aby církev byla vzata vážně, jako kompetentní partner.“²

Jsme schopni tuto radu realizovat? To je otázka na kterou neslibuji odpověď. Ale s pomocí umění chci otevřít diskusi...

² HALÍK T., Přednáška na XVII. Dnech Josefa Zvěřiny na Slezské univerzitě v Opavě, 24. 10. 2009 (on line) URL: http://www.halik.cz/clanky/hledani_ztraceneho_klice.php (citováno 8. 4 2012)

1.1 - problém spolupráce - hledání možnosti duchovní shody

Výtvarné umění i církev jsou z pohledu teologie „božsko-lidské“ fenomény, které hrály jako lidské nástroje společnou roli při kultivaci lidstva. Jejich společné působení se počalo trhat koncem středověku; rozkol v jejich působení trvá dodnes. Dnešní aktivity církve a současného umění jsou vnímány odděleně a často i protichůdně.

Církev i umění pracují s pojmy vnímání, popisu a interpretace světa. Svět, který popisují je ten stejný. Může být stejná i jeho interpretace?

„Pravé umělecké dílo není jako bezprostředně vnímaný jev pouhý výsek toho, co existuje, nýbrž celek. (...) Tak vzniká v každém uměleckém díle ‚svět‘.“³

Je možné opětné sblížení a společné působení církve a výtvarného umění ve prospěch člověka? Je možné nalézt duchovní shodu v pojmání reality a světa a postavit na ní úsilí společného díla? Může takové dílo být lepším nástrojem duchovní orientace, pomoci na cestě pro větší množství lidí ve společnosti? Může být obecné vědomí transcendence spojené s každou lidskou bytostí oním styčným bodem, základem pro komunikaci?

Spíše než o zodpovězení otázek zde půjde o popis a úvahu nad možnými důvody i důsledky současného stavu.

1.2 - umění

V současném umění jde především o komunikaci:

„Před řečí a pod řečí tu musí být ještě něco jiného: schopnost vědomí. V řeči se vědomí vrací k počátkům světa, opakuje jeho stvoření, určuje znova jeho řád. Na konci tohoto uvědomování celý tento svět je tady znova. Nový svět řeči a ducha vystřídává spontánní a hmotnou přírodu.

Ale tento nový svět je přesto fikcí, a fikcí je především jeho autonomnost. Vrhá síť významů na všechnu skutečnost, ale postihuje ji jen podle ustrojení této sítě. (...)

Proto se musí člověk vracet od řeči k vědomí, jaké je ještě před ní. Vrací se tím zároveň od konvenční životní praxe k bezprostřednímu zpřítomňování světa, od logického a odůvodněného k náhodě a hře. To je cesta umění.“⁴

Jindřich Chaloupecký zde charakterizuje rozdíl mezi uchopením skutečnosti rozumem, reprezentovaným mluveným nebo psaným slovem a uměním, ve všech jeho formách. Koresponduje to velmi dobře i s výroky starších teoretiků „platonského“ založení jakým byl kupř. Timotheus Vodička:

„Umění má co činit s krásou – a krása je přece něco, co souvisí bezprostředně s podstatou věci a s podstatným smyslem ducha. Krása je odlesk, záře vnitřní pravdy věci – té pravdy, která se týká neporušené, plné a konečné jednoty celého řádu skutečnosti – té pravdy, která v každé jednotlivé věci zachycuje konečný vnitřní smysl její existence a jedinečnosti.“⁵

Stejné myšlenkové východisko pocítujeme i u současného filmového tvůrce a teoretika

³ GUARDINI R., O podstatě uměleckého díla, Triáda – Praha – 2009, s. 38-39

⁴ CHALUPECKÝ J., Umění dnes, Nakladatelství čs. výt. umělců – Praha – 1966, s. 175

⁵ VODIČKA T., Filosofie umění, Brno : Brněnská tiskárna, 1948

Vladimíra Suchánka:

„Veškeré umění je bytostně básněním, neboť jeho mocí se děje příchod pravdy jsoucího jako takového. Bytostným určením umění, jež zahrnuje umělecké dílo i umělce, je sebeučinění pravdy dílem.“⁶

S tím vším je rozehrávána hra, kterou nazýváme uměním. Hra, která (je-li hrána dobře) nás přivádí k podstatě života - totiž k vnímání a pociťování transcendentního. Hra, která *„má schopnost pozvat naše duše k probuzení“⁷*

Pro potřebu této práce je *výtvarné umění* definováno jako souhrn všech fenoménů a zároveň živý jazyk, který obrazně působí na mysl a citění člověka a tak ovlivňuje jeho životní orientaci. Je tedy částečně zahrnut i projev filmový, vizuální vliv reklamy, vliv televize.

1.3 - církev

„Snad nelze o církvi říci útěšnější pravdu než to, že v ní trvá komunita, komunismus svatých.“⁸

Komunita, společenství lidí jimž je společné úsilí o naplnění Kristových ideálů napříč lidstvem, světem, časem i kulturami. To nejobecnější společenství, které hledá a realizuje Boží vůli s Jeho pomocí.

„...stará Catholica se stále ještě zhruba podobá útvaru, který vykrytalizoval v den po Ježíšově vzkříšení a o němž nám podávají dostatečnou představu listy Pavlovy a Skutky apoštolské“⁹

Slovo *církev* je užíváno ve smyslu *společenství všech křesťanů*. Většinou společností v České republice bývá tímto termínem označována církevní hierarchie jednající a hovořící jménem Katolické církve.

„Je to společnost vybavená hierarchickými orgány i Kristovo tajemné tělo, viditelné shromáždění i duchovní společenství, pozemská církev, i církev obdařená nebeskými dary.“¹⁰

V této práci je pojem *církev* používán ve smyslu *společenství všech křesťanů* reprezentované v České republice různými denominacemi, nejčastěji však *katolickou církví*.

„Církev je zároveň viditelná i duchovní, hierarchická společnost i mystické Tělo Kristovo. Je „jedna“, vytvořená z lidského a z božského prvku. Církev je v tomto světě svátostí spásy, znamením a nástrojem společenství Boha a lidí.“¹¹

Vztah lidského a božského prvku je stěžejním momentem spojujícím církev s uměním.

⁶ SUCHÁNEK V., Souhvězdí touhy, (on line),

<http://www.nostalghia.cz/webs/andrej/clanky/suchanek/index.php> (citováno 8. 4. 2012)

⁷ Michail ANIKIN, kurátor petrohradské Ermitáže, v osobním dopise autorovi

⁸ BALTHASAR Hans Urs von., Cesty k ujasnění, CDK– Brno – 1998, s. 52

⁹ Tamtéž, s. 155

¹⁰ Dokumenty II. vatikánského koncilu, Lumen Gentium, čl. 8

¹¹ KATECHISMUS katolické církve, Zvon – Praha – 1995, s. 209

1. 4. 1 - smysl práce pro pastorální teologii

„Pro studium pastorální teologie si je třeba uvědomit, že definuje to, co lze a co nelze zachránit pro věčnost.“¹²

Církev se jistě snaží všemi silami zachránit pro věčnost většinu lidí. Hlásání spásy, dosažení věčného života cestou odpuštění hříchů skrze oběť Ježíše Krista, je jejím nejdůležitějším aspektem a posláním.

Ale jak na to – v zemi, kde se počty praktikujících křesťanů odhadují trvale velmi nízce a v okamžiku, kdy porozumění terminologii a zákonům duchovního světa, potažmo křesťanství, obecně mizí?

Jak na to, ve společnosti, kde množství lidí nejenže neví o oběti Ježíše Krista, nechápou ani proč by je měl někdo spasit („spasovat“) ani že jednájí špatně ani vůči komu. Nevědí ani co nebo kdo je Bůh, ale ani necítí potřebu se takovými věcmi zabývat, natož se jimi řídit?

A jak vůbec mohla taková situace vzniknout? Když hned první věta katechismu katolické církve říká: *„Touha po Bohu je vepsaná do lidského srdce, protože je stvořen Bohem a pro Boha“¹³* a II. vatikánský koncil o tomtéž: *„Nejvznešenější stránka lidské důstojnosti spočívá v tomto povolání člověka ke společenství s Bohem. Pozvání k rozhovoru, jehož se dostává od Boha člověku začíná již jeho samou lidskou existencí.“¹⁴*

Jak by bylo možné, že bych se nechtěl zabývat nejvznešenější stránkou své důstojnosti, svým vrcholným povoláním, touhou, kterou mám vepsanou v srdci? Je možné, že by takovou nabídku někdo odmítl?

Jedním z důvodů tohoto stavu je neporozumění. Nespojení vnitřních pocitů a jevů s naukou hlásanou lidmi „zvenčí“. Volání v sobě (asi) cítí většina lidí, ale neidentifikuje ji s náboženskou formou dostupnou skrze současnou realitu. Neidentifikuje ji s praxí církve.

Porozumění Bohu a Jeho zákonitostem je věcí *rozumu osvěceného vírou*. Osvícení je věc tajemná a neracionální i když zákonitá. Osvícení rozumu můžeme chápat jako rozšíření, otevření informačních kanálů a spojů, kterými může rozum fungovat do té míry, že dojde k pochopení.

Na otevírání komunikačních kanálů se odpradávná podílelo výtvarné umění. Od počátku hlásání evangelia o Kristu se pozvolna rozvíjel systém výtvarného podání, obrazné řeči, která pomáhala zjevovat podstatu tajemství. Jeho objevení není zřejmě pro každého, neboť sám Ježíš mluví o lidech, kteří *„hledíce nevidí a slyšíce neslyší ani nechápou“* (Mt 13, 13). Je nicméně posláním církve udělat maximum pro pochopení smyslu Ježíšova učení a Jeho oběti. Umění obecně, ale zejména vizuální složka umění je nablízku a může sloužit ku pomoci podobně jako sloužila v historii.

Máme na mysli především současné umění. Neboť jen to rezonuje vnitřně s vibrací doby, je jejím zrcadlem i odrazem, esencí ve všem dobré i špatném. Porozumí-li církev současnému umění, může mít vliv na posílení toho dobrého v něm. A také zprostředkovat spojení pro množství lidí, které Bůh oslovil a oslovuje tímto slovníkem a takovým způsobem. To znamená skrze obraz a srdce.

¹² AMBROS P., Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice in ŠPIDLÍK T. – RUPNIK M. I. Nové cesty pastorální teologie, Refugium Velehrad – Roma – 2008, s.9

¹³ Katechismus katolické církve, Zvon – Praha – 1995, s. 25

¹⁴ Gaudium et spes 19, 1 in Katechismus katolické církve, Zvon – Praha – 1995, s. 25

1. 4. 2 - uzavřenost systémů

Kdysi, za dnů našeho mládí, mou „ateistickou“ generaci fascinovaly zprávy o tajné *Tibetské knize mrtvých* a toužili jsme odkrýt její tajemství. Teprve dlouho potom jsme si uvědomili, že to skutečné tajemství překonané smrti bylo a je přítomno tady, doma, v naší kultuře. Ale zároveň s tím přišlo i poznání intelektuální skrytosti, skutečného utajení této nauky - totiž současného křesťanství. Ne někde daleko v himalájských horách, ale tady všude, v naší zemi, nás obklopovalo nejtajnější učení a nedávalo se nám poznat. Byl to uzavřený systém, do něhož jsme rozumem nedokázali proniknout. Ale ani (katolický) systém nám takové proniknutí nenabídl. Umění, které jsme viděli v kostelech a které by mohlo doplnit jeho speciální slovník, bylo umění minulých věků, pro nás mrtvé; působilo na nás někdy hloupě, jindy komicky. Tajemství pocíťované v chrámech nás ale něčím nevyslovitelným přitahovalo - i staré umění, kterému jsme v jednotlivostech nerozuměli, „vyzařovalo“, vyjevovalo svou podstatu.

To, co prolomilo „zeď nevnímání“, bylo až moderní výtvarné umění, které nám dokázalo dát představu o existenci věcí „mimo tento svět“, za tímto světem, o metafyzice. A zároveň také úsilí některých lidí - pastýřů i umělců - o spojení takového umění s církví. Tolik (možná nepatřičné) osobní svědectví, na kterém chceme demonstrovat cesty kterými prochází poznání, probuzení (Duchem, který *vane kudy chce*) a charakterizovat důvod, proč by se spoluprací se současným uměním měla pastorální teologie zabývat.

Evropské společensko-duchovní klima je už po více let označováno jako postkřesťanské.¹⁵ Jak to chápat? Z pohledu věřícího křesťana může být postkřesťanská éra jen *království Boží na zemi* – a to zjevně ještě nenastalo. Pokud se ovšem takový termín ujal a je i teology užíván, je tím zřejmě míněno výrazné oslabení vlivu křesťanství ve společnosti. To je s uzavřením systému spojeno. Institut, který nekomunikuje, nástroj, o kterém nevíme jak jej použít, se stává nepotřebným. Současná pastorální teologie by měla umět nabídnout „zbytkové“ společnosti nový „návod k použití“ církve ve srozumitelné formě. Součástí takové srozumitelné formy by mělo být i současné vizuální umění.

K tomu lze ovšem vzápětí namítnout: vždyť samo moderní (současné) umění je nesrozumitelné! Ne všechno, ne pro všechny, ne od každého umělce. Navíc i sama nesrozumitelnost je informací a možná, že tou první a nejdůležitější, které se nám má dostat.

1. 4. 3 - křesťanská teologie - chvála rozumu? naopak! - paradox v základech

„Je psáno: *„Zahubím moudrost moudrých a rozumnost rozumných zavrhu.“*“ (1 Kor 1, 19)

Jak lze psát rozumnou teologickou práci a zároveň být *bláznem pro Krista!* Copak to Pavel ve svých listech světu řádně nevysvětlil? *Boží moudrost je lidem bláznovstvím.* Boží moudrost je moudrostí paradoxu...

„*Moudrosti sice učíme, ale jen ty, kteří jsou dospělí ve víře*“ (1 Kor 2, 6)

Ovšem kdo se dnes může považovat za dospělého ve víře? Dnes je víra považována za daleko větší bláznovství, hloupost, v lepším případě podivnost, než v době Pavlově. A ještě více ve spojení s církví. Ta je vnímána jako zpátečnická, pomalá, zkostnatělá, netvůrčí,

¹⁵ Srv. AMBROS P., Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice in ŠPIDLÍK T. – RUPNIK M.I. Nové cesty pastorální teologie, Refugium Velehrad – Roma – 2008, s.10, s.32

netolerantní. Její bláznovství není vnímáno jako jásavá radost *nevěsty z ženicha*, z nové naděje, jak tomu bylo v jejich počátcích, ale jako bláznovství starého nerudného starce, který není ochoten měnit zavedené zvyky. Starce, který lpí na majetku a moci. Starce, který nemá moudrost pochopení a tolerance, ale bláznovství pýchy vlastnění Krista, vlastnění spásy, vlastnění Boha. V této situaci mají „ti zvenčí“ právo se ptát: Je pořád ještě církev skutečnou nevěstou Kristovou, je mu opravdu tak blízko? Je pořád ještě nositelkou Ducha lásky? Není v odvratu lidí od církve právě potvrzení, že „svého“ Ducha ztrácí? Že duše *přirozeně toužící po Bohu*, jak je jim od pradávna vrozeno, jej nacházejí jinde? A jinak než si je schopna katolická teologie připustit?

Jakkoliv jsou takové otázky bolestné, je potřeba umět jim v České republice v r. 2012 naslouchat a hledat srozumitelnou odpověď.

1. 5 - jakou reflexi nabízí současné umění?

A proč bychom se vlastně na reflexi umění měli ptát?

Výtvarné umění doprovází odnepaměti všechna duchovní usilování lidstva. Je zrcadlem jeho vědomí. Stejně tak provází církev Kristovu. Od dob renesance dochází k postupné emancipaci umění na církev, která vrcholí až do našich dnů. *Jindřich Chalupecký* hovoří o vlastní transcendenci kterou začalo umění sledovat. Umění a zvláště vizuální umění se ovšem paradoxně nevyvázalo z „odpovědnosti za svět“, nestalo se pouhou zábavou, ale po vlastní linii paralelně s teologií a filosofií sleduje problémy, které přinášejí dějiny. A takto, autonomně, ale se závazkem odpovědnosti je (pořád ještě) evropskou společností vnímáno.

„Je-li na umění, aby stále obnovovalo můj vztah ke světu a tím celý můj život, tu samozřejmě záleží nejvíc na tom jeho novém, na tom právě, nač mé dosavadní zkušenosti a vědomosti nestačí; a jsme-li dnes v čase, kdy se celý náš svět, celá naše civilizace, celá naše společnost mění tak hluboko, že život každého z nás převrací, opět musíme očekávat od umění něco, co by odpovídalo této změně, této novosti našich časů. Ale to nové není „v oblasti krásna“ nebo „ve vývoji umění“, to nové je novým v mém životě; říká mi něco docela nečekaného, obrací mou pozornost někam, kam jsem dosud nepohlédl, co jsem si ještě nikdy neuvědomil.“¹⁶

Umění je tedy „dárkem s překvapením“, vodítkem, návodem, upozorněním, kde hledat.

K tomu zbývá jen dodat o čem jsme hovořili v úvodu: Je dnes mnoho lidí, pro které může být Bůh zcela nečekaný a nový v jejich životě, svou pozornost mohou upnout ke Kristu, mohou si uvědomit, co pro ně může znamenat církev, přestože ve svém životě tímto směrem dosud nepohlédli, takto chápanou skutečnost si ještě nikdy neuvědomili.

1. 6. 1 - východiska - teologické

„Východiskem pastorální teologie je organická trinitární vize člověka a církve. Z tohoto hlediska je pastorální teologie:

1. výrazem solidarity všech křesťanů postkřesťanské éry (solidarita otřesených) a společným systematickým přemýšlením všech autentických křesťanských tradic (srv. Jan 17,20-26) nad tím, jak se Boží stává lidským a lidské Božím, jak se věčné stává časným a časné věčným,

¹⁶ CHALUPECKÝ J., Umění dnes, Nakladatelství čs. výt. umělců – Praha – 1966, s. 48

duchovní tělesným a tělesné duchovním, svaté výsměchem kříže a výsměch kříže slávou Boží,“¹⁷

Kdo jsou křesťané postkřesťanské éry? Možná je okruh takových lidí širší, než jen společenství otevřeně se hlásících ke Kristu. Možná je nablízku i řada dalších, kteří touží po pravdě, upřímně ji hledají a prospěch bližního preferují před svým vlastním. „*Praktická láska je nejsilnějším plodem křesťanské západní civilizace.*“¹⁸

Promýšlení tradic je nutné - řada tradic nevychází z osoby Ježíše Krista, řada z nich je překonaná a odmítnutá, přesto vinu za jejich praxi v dějinách bude muset církev ještě odžít, osočování vytrpět. Neboť mnohé z toho, co se v dějinách událo, stalo se s fanatickou vírou v to, že člověk může řídit jak se Boží stává lidským a lidské Božím, jak se věčné stává časným a časné věčným..., že se to může dít podle lidských představ. To činilo z církve cosi jako automat na spásu, devalvovalo její smysl, „pohanštělo“ jejího ducha. Tak se časem mohlo stát „svaté“ výsměchem kříže.

„2. tázáním po přímé souvislosti jednání církve (-i) se spásou člověka v Ježíši Kristu jako konkrétní personální, sociální, kulturní a kosmické skutečnosti. Jejím primárním předmětem je spása člověka v celistvosti, tj. v kontextu univerzálního pojetí spásy pro všechny i pro jednotlivce (ve smyslu tohoto konkrétního člověka) ve vazbě na jedinečný spasitelský čin Ježíše Krista a jeho osobu (spása je personální akt božských osob a osoby člověka),“¹⁹

Na přímé souvislosti jednání církve se spásou člověka v Ježíši Kristu, resp. na konkrétní situaci teď a tady, se táže neustále celá agnostická a ateistická společnost. Odpovídá si jinak, než bychom chtěli slyšet. To je vnější, i když také důležitý, pohled. Odpovědi církve nejsou totiž posledních několik staletí tak jasné, aby skutečnost univerzálního pojetí spásy srozumitelně zjevovaly ani aby obhájily celek jednání církve vůči světu, totiž svou uzavřenost. Od II. vatikánského koncilu probíhá pozvolná náprava nejasných nebo chybějících odpovědí z dřívějška v duchu otevřenosti, v duchu „*aggiornamento*“.²⁰

„3. teologicko-antropologickým kontinuálním rozlišováním přítomnosti či nepřítomnosti Ducha svatého v lidské osobě jednajícím v konkrétní lidské situaci.

Pastorální teologie si vědomě klade otázku po vztahu lidské a Boží činnosti v horizontu imanence a transcendence ...“²¹

Přítomnost či nepřítomnost Ducha svatého je důležitá v každém jednajícím člověku. Vztáhneme ji teď k tvořícímu umělci. Citovaná věta se přímo vztahuje k mechanismům umělecké tvorby. Je v okamžiku vzniku díla přítomen Duch? Jak se to dá rozpoznat?

Je to vůbec nejobtížnější požadavek vzhledem k možným omylům. Jak píše kardinál Špidlík je to tím že „*rozlišování samo je nesnadné, ale hlavně proto, že se Satan vydává za anděla světla*“²². A jak dodává rozhodujícím kritériem je vždy výsledek.

¹⁷ AMBROS P., Pastoralní teologie a kontinuita křesťanské tradice in ŠPIDLÍK T. – RUPNIK M.I. Nové cesty pastorální teologie, Refugium Velehrad – Roma – 2008, s.10

¹⁸ AMBROS P., Evropské kulturní křesťanství versus budoucí globální pohanství? in Křesťanství a kultura II., CMTF UP – Refugium Velehrad – Roma, Olomouc 2006, s. 22

¹⁹ tamtéž

²⁰ Termín „aggiornamento“ bývá spojován s II. vatikánským koncilem; je jím označován proces přibližování katolické církve současnému životu

²¹ AMBROS P., Pastoralní teologie a kontinuita křesťanské tradice in ŠPIDLÍK T. – RUPNIK M.I. Nové cesty pastorální teologie, Refugium Velehrad – Roma – 2008, s.10

²² ŠPIDLÍK T., Prameny světla, Refugium Velehrad – Roma – 2005, s.272

Ale vraťme se k celkovému klimatu naší doby. Je-li spojována s úpadkem křesťanství, nazývána post křesťanskou, pak je nutné mluvit o obnově.

„Co vše musí obsahovat teologie obnovy v nové éře zeslabování rozumu jako zřídla poznání pravdy (...) navíc v epoše změn životních smyslů a dosavadní četby lidských dějin doprovázených ztrátou paměti, zbavování slova jeho účinnosti ve prospěch obrazu, imaginace a virtuální hry, vytváření nových mýtů a estetického vnímání, ničím nerozlišované mystiky zkušenosti, násilného a jednostranného sjednocování toho, co sjednotit nejde; můžeme se dokonce zeptat, co musí obsahovat teologie obnovy v éře dalekosáhlé a vše pronikající fragmentace a následné neslučitelnosti jednotlivých typů racionalit, jazyka a slovních her, způsobu hovoru lidí mezi sebou, individualistických konceptů života a ničím nezrušitelného práva na rozdílnost a plurál vidění, cítění, vnímání a rozhodování?“²³

Vskutku, existenciální vrženost člověka už nelze zvrátit, nelze vzít zpět. Na druhé straně život ve svobodě, ten dávný nedostížitelný ideál blízký Božímu království je téměř naplněn. A snad nás to oprávní i ke svobodě intelektuální. Ke svobodě uchopeného paradoxu. Ve smyslu tolerance k mnohým individualistickým konceptům života, ve smyslu sloučení neslučitelného, ve smyslu láskyplného porozumění celé světové kultuře jako odkazu a daru Otce. Jazykem porozumění může být umění. A zdá se, že jím již začíná být.

1. 6. 2 - historické pro české země

Čechy a Morava - země v Evropě, které zachycují první kontakty s křesťanstvím v 8. století (irští misionáři), ale které za počátek své křesťanské kultury považují až příchod soluňských bratří Konstantina (Cyrila) a Metoděje na Moravu v r. 863.

V románském období a za gotiky se téměř veškeré umění vztahovalo k podání, doplnění, vysvětlení, přiblížení křesťanství v jeho celku, výtvarné umění (včetně užitého) bylo ve službě církve.

„Pro celý západoevropský středověk platí slova Řehoře I., že ‚obraz je proto v kostelech, aby ti, kteří neznají písmen, alespoň na stěny dívajíce četli, co nemohou číst v knihách‘; a jiní po něm dodávají, že právě obraz ‚má učit, jak se uchránit zla a následovat dobro‘, poněvadž ‚účinněji pohne duší než písmo‘; proto také, vysvětluje autor 13. století, William Durand, ‚knihy uctíváme v chrámu méně, než obrazy a malby‘. Čemu se říká evropský realismus, spočívá v tomto specificky praktickém, aktivním vztahu k realitě. Ani umění zde nemůže vytvářet do sebe se uzavírající vesmír krásna, iluzi ráje, nýbrž otevírá se do skutečného světa a tím ovšem tento svět v jeho dobrém i zlém vtahuje do sebe.“²⁴

Doslovnost podání se mění v českých zemích pod vlivem renesance stejně jako jinde v Evropě, snad jen poněkud opožděně, vlivem husitských válek. Umění začíná svou cestu k vlastní autonomii.

*Michelangelovo gesto mezi Bohem a člověkem na stropě Sixtinské kaple je úchvatné, ale dřímá v něm symbolicky sémě všech možných pozdějších forem odloučení člověka a Boha. Podrobně se tímto momentem zabývá Marko Rupnik v knize *Nové cesty pastorální teologie*.²⁵*

²³ tamtéž, s. 14

²⁴ CHALUPECKÝ J., Umění dnes, Nakladatelství čs. výt. umělců – Praha – 1966, s. 174

²⁵ Srv. RUPNIK M., Spirituální četba skutečnosti, in ŠPIDLÍK T. – RUPNIK M.I. *Nové cesty pastorální teologie*, Refugium Velehrad – Roma – 2008, s. 106 - 108

Nicméně stěžejním zadavatelem pro výtvarníky i ještě po celou dobu baroka a následného rokoka byla (katolická) církev. Situace v českých zemích kopírovala celoevropský vývoj. Výtvarné umění zůstávalo služebným a předkládalo vizuálně učení církve až do takových podrobností, které lze z dnešního pohledu označit za „medvědí službu“ církvi. (Jako příklad je možné uvést tradiční výmalbu moravského barokního kostela – krásná, ale byť v alegorii, příliš doslovná. Doslovná v příliš konkrétní představě jak to v nebi i v pekle chodí, kdo kam patří, jak vypadá apod.) V tomto pojetí dnes už nelze setrvat; přesto takové umění tvoří výzdobu převážně většiny svatyní. V tehdejší době, pro současníky byla však jistě skvělým uměleckým dílem a velkým povzbuzením. I dnes se z jeho krásy radujeme. Informaci o duchovním světě nám však již nepřináší žádnou, spíše ji mate...

Z hlediska církevních námětů umělecky plytké 19. století ani poslední velký styl – secese – nepřinesly trvalou změnu na cestě k prohlubující se propasti mezi výtvarným uměním a církví. (I když některé osobnosti – např. sochař *František Bílek* vytvořily pro církev silná díla). Umění mimo jiné reaguje na celkovou situaci humanistického období.

„Racionalistické myšlení ve své snaze vysvětlit si nějak umění dochází naposledy představy, že vztah umění ke skutečnosti je obdobný racionálnímu poznávání; umělec své poznání ‚kóduje‘ do jakéhosi zvláštního jazyka a vnímateli se pak dostává téhož poznání tím, že dílo ‚dekóduje‘. Ale umělecké dílo ‚účinněji‘ pohne duší než písmo‘ právě proto, že umělec nekóduje, nedomlouvá se s divákem pomocí specifického ‚kanálu‘, nýbrž chce učinit toho, ke komu se obrací, přítomným světu bezprostředně.

Umělecké dílo není tedy zprávou o světě, ale není ani tímto světem samotným. Jeho předmětem je asémantická prezentace světa, ale nemůže být touto prezentací samotnou. Je zvláštním způsobem připomenutí tohoto světa, výzvou k němu, návodem, jak se k němu chovat. (...)

Veden uměním, je člověk schopen navázat kontakt se světem ještě nerozlišeným ve věci, s onou všeobšahlou obecnou a nekonkrétní totalitou, odkud, ještě před vědomím, souzněním a rozeznáváním bere člověk všechn svůj život.

Ať se tento kontakt, toto poznání zdá jakkoliv podezřelé jako mysticismus, jenž za přesné a dokonalé poznání diskurzivního rozumu chce vyměnit vágní a nejisté poznání nálad a citů, přece jen je to právě toto poznávání, na kterém závisí skutečná naše účast na světě.“²⁶

Hledání pravdy, podstaty a nové „vlastní“ transcendence přivádí výtvarné umělce mimo vliv církevních námětů (silně věřící *Van Gogh* nemaluje církevní náměty). To vrcholí na přelomu 19. a 20. století nalezením identity umění ve „vlastní transcendenci“ a mohutném a divokém hledání nejrůznějších možností jejího uchopení, které trvá až do současné doby. Umění se stává vlastním neteistickým náboženstvím. Části společnosti však zůstává dodnes nepochopeno a nepřijato.

Původně překotně emancipovaný vývoj vyvrhl (i přes období komunistických ústrků a zákazů) k etapě návratů ke křesťanským námětům v 60tých a 70tých letech, kdy si téměř každý výtvarník (těžko dnes hodnotit jejich názorovou orientaci) pokládal za čest se k tématu výtvarně vyslovit. Příkladem může být jeden z nejlepších českých malířů *Mikuláš Medek* nebo sochaři *Jan Koblasa* a *Jiří Marek*. Možná to bylo motivováno celkovou atmosférou „šedesátých“, možná také úsilím církve o vlastní změnu na II.vatikánském koncilu.

²⁶ CHALUPECKÝ J., Umění dnes, Nakladatelství čs. výt. umělců – Praha – 1966, s. 174

Atmosféru doby připomíná silně i filmová tvorba: Komunista *Pasolini* točí *Evangelium sv. Matouše*, dodnes jeden z nejuznávanějších filmových prepisů evangelia; *František Vlácil* natáčí *Údolí včel* a *Markétu Lazarovou*, úžasné sondy do středověkého života a myšlení; *Otakar Vávra* *Kladivo na čarodějnice*; v sovětském svazu *Alexandr Tarkovskij* tvoří *Andreje Rubleva*, fascinující filmovou fresku středověkého pravoslavného Ruska.

Po r. 1989 již nepřišel tak mohutný comeback výtvarníků k církevním námětům. Ujali se jej spíše pouze věřící umělci, kteří ale někdy nesplňují nároky na vysokou uměleckou invenci.

Fenomén samotného výtvarného umění se hrouží víc a víc do sebe a své „spirituality“, do svého pojetí transcendence, zjednodušeně ve smyslu: „umění je bůh a bůh je jen umění“. A proto netřeba hledat nic mimo umění samotné.

*„Nedorozumění mezi moderním světem a moderním uměním je tragické. Vinen je tento svět a vinno je toto umění. Je to především tento svět, který nedovede a nechce umění do sebe přijmout. Ale umění se podrobuje: utíká se do odbornosti, funguje jako únik z tohoto světa. Je pořád obráceno jen dovnitř, jako byzantský chrám. Neodvažuje se nebo se nemůže odvážit obrátit se i naven, jako se naven obracel románský chrám a jako gotický nechával dokonce vnější a vnitřní prostupovat.“*²⁷

Nepocítujeme podobnost s církví?

1. 6. 3. 1 - v dokumentech církve - *Sacrosanctum concilium*

II. vatikánský koncil v Konstituci o posvátné liturgii – *Sacrosanctum concilium* jednoduchým, ale jasným způsobem hovoří o tom jaký by měl být vztah církve k *liturgickému* umění. Zdá se, že vyjádřené stanovisko je nesené snahou o otevřenost, přesto poněkud v konzervativním duchu:

„Rovněž umění naší doby a všech národů a zemí ať se v církvi pěstuje svobodně, jen když slouží s náležitou vážností a úctou bohoslužebným budovám a obřadům.“ (SC, čl. 123)

Biskupové ať zamezí přístup do Božího domu a na jiná posvátná místa těm výtvarným dílům, která jsou v rozporu s vírou, mravy nebo křesťanskou zbožností, nebo dokonce urážejí pravé náboženské cítění buď znetvořenou podobou, anebo neumělostí, prostředností nebo nepravdivostí.“ (SC, čl. 124)

Zde vyvstává skutečný problém v hodnocení uměleckého díla. Jasně by to mělo být s „urážením neumělostí a prostředností“, ale bohužel zrovna takto působících děl je v liturgických prostorách poměrně mnoho.

Obtížně hodnotitelné je *urážení pravého náboženského cítění znetvořenou podobou*. Pravé náboženské cítění bývá otevřené, příznivé, „znetvořená podoba“ může být upřímným výrazem pocíťované skutečnosti. Důvodem opravdové nepřijatelnosti by mohla být nepravdivost, tu ale ověří zase jen čas.

„Biskupové ať se buď osobně nebo prostřednictvím vhodných kněží, vynikajících odbornou znalostí a láskou k umění, věnují umělcům a uvádějí je do ducha sakrálního umění a posvátné liturgie.“

²⁷ tamtéž, s. 180

Mimo to se doporučuje v zemích, v nichž to přichází v úvahu, zřizovat školy nabo akademie sakrálního umění pro vzdělávání umělců.“ (SC, čl. 127)

Kéž by se tak stalo u nás. To je výborné doporučení, které v závěru doplňuje konstituce ještě o výzvu klerikům ke studiu dějin umění. Cílem je, aby si více vážili církevních památek a zlepšili jejich ochranu a „*aby mohli dobře radit umělců při jejich tvorbě“.* (SC, čl. 129)

1. 6. 3. 2 - Gaudium et spes

V Pastorální konstituci o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (Víra a naděje) se píše o obnově vztahu mezi církví a kulturou. To zakládá i nový vztah ke světu umění v podobě přátelství, otevřenosti a dialogu. Hovoří se zde o velkém významu literatury a umění v životě člověka.

„Proto je třeba se přičinit, aby umělci cítili, že církev jejich práci uznává a aby vešli do bližšího styku s křesťanským společenstvím; náležitá svoboda je jim ovšem ponechána. Ať také církev uzná nové umělecké formy, které vznikají u ducha různých národů a zemí a odpovídají dnešním lidem. Mají-li přijatelný výraz a jsou shodné s požadavky liturgie, takže povznášejí mysl k Bohu, ať se jim dostane místa v kostelích.“ (GS, čl. 62)

1. 6. 3. 3 - List papeže Jana Pavla II. umělcům

List je krásným poeticky psaným textem, který může být kvalitním teoretickým základem pro spolupráci umělců a kleriků. Dopis se neomezuje jen na umělce pracující nějakým způsobem pro liturgii, ale obrací se na všechny umělce celého světa. Tím je také blíže předmětu této práce, sledující církev ve vztahu k umění obecně. Proto z něj ocitujeme více částí:

„Nikdo nemůže lépe než Vy, umělci, geniální tvůrci krásy, zachytit něco z patosu, s nímž se Bůh na úsvitu stvoření zahleděl na dílo svých rukou. Záchvěv onoho pocitu se nesčetněkrát odrazil v pohledu, kterým jste stejně jako umělci všech dob, očarováni úžasem nad tajemnou mocí zvuků a slov, barev a forem, obdivovali dílo své inspirace a pociťovali v něm něco jako ozvěnu onoho tajemství stvoření, k němuž vás chtěl Bůh, jediný stvořitel všech věcí, určitým způsobem přidružit.“²⁸

Podobnost tu skutečně je. Guardini píše o uměleckém díle jež: „*sice má smysl, ale nemá účel*“.²⁹ Totéž se dá s velkou nadsázkou vztáhnout také k Božím tvoření. Svět sice pro Něj nemá účel, ale má smysl (nevíme sice jaký, ale jinak by jej nestvořil). Také emoce, spojená s tvorbou, vytržení, někdy až extatické, radost darovaná umělci - to vše mluví pro to, že když se tvoří, Bůh se raduje...

„Společnost ve skutečnosti potřebuje umělce právě tak jako potřebuje vědce, techniky, dělníky, odborníky, svědky víry, učitele, otce a matky, kteří by prostřednictvím nejvyšší formy umění – ,umění vychovávat‘ – zaručovali růst osobnosti a rozvoj společenství.“³⁰

²⁸ List papeže Jana Pavla II. umělcům ze 4. dubna 1999, (on line), http://sdh.cz/sdh_htm/archiv/umelcumc.htm, citováno 9. 4. 2012

²⁹ Srv. GUARDINI R., O podstatě uměleckého díla, Triáda – Praha – 2009, s. 40

³⁰ List papeže Jana Pavla II. umělcům ze 4. dubna 1999, (on line), http://sdh.cz/sdh_htm/archiv/umelcumc.htm, citováno 9. 4. 2012

To jsou velmi povzbudivá slova. Uznává-li hlava církve takovou potřebu, dává to naději všem, kteří zájem o své umění zatím nepociťují..

„Krása je v jistém smyslu viditelným výrazem dobra, jako je dobro metafyzickou podmínkou krásy. (...) Lze doopravdy říci, že krása je povolání, kterého se umělci dostává od Stvořitele spolu s darem „uměleckého nadání“. (...) Existuje etika, dokonce „spiritualita“ umělecké služby, která svým způsobem přispívá k životu a obrodě národa. Právě na to chce patrně poukázat Cyprian Norwid svým tvrzením: „Krása je tu, aby nadchla k práci, / práce je pro vzkříšení.“³¹

Kéž by v uměleckých školách panovala etika nebo dokonce „spiritualita“ umělecké služby. Kéž by ji vyznávali vyučující a předávali svým studentům. Z praxe je zjevné, že v tomto směru je potřeba velmi mnoho napravit, zejména na vysokých školách.

„Ve skutečnosti přesahuje každá autentická umělecká intuice to, co vnímají smysly, proniká skutečnost a snaží se vysvětlit její skryté tajemství. Vyvěrá z hloubi lidského ducha tam, kde touha dát smysl vlastnímu životu je doprovázena prchavým vjemem krásy a tajuplné jednoty věcí. Všichni umělci sdílejí zkušenost nezměrného rozdílu mezi jakkoliv zdařilým dílem svých rukou a zárnou dokonalostí krásy vnímané na vrcholu tvůrčího okamžiku: to, co dokáže vyjádřit malováním, tesáním, tvořením, je jen záblesk onoho jasu, který na několik okamžiků zazářil před očima jejich ducha.“³²

To jsou střípky, fragmenty pocíťovaného celku. Každý z umělců ví nebo tuší, že tvoří část, tu část, která mu přísluší. S vědomím, že když udělá maximum, skrze střípek rozsvítí svět.

„Pravdou ovšem je, že se v moderní době (...) postupně prosazovala také forma humanizmu charakterizovaná absencí Boha a často i odporem k němu. Toto klima někdy vedlo k určitému odstupu světa umění od světa víry, alespoň ve smyslu umenšeného zájmu mnoha umělců o náboženská témata.

Vy však víte, že církev i nadále vysoce oceňovala hodnotu umění jako takového. Vždyť umění, je-li autentické, má pak i mimo své typicky náboženské výrazy niternou příbuznost se světem víry, takže dokonce i za největšího odstupu kultury od církve se právě ono stává jakýmsi mostem vedoucím k náboženské zkušenosti. Umění jako hledání krásy, plod představivosti přesahující hranice všednosti, poukazuje svou povahou na tajemství. Umělec se dokonce i tehdy, když proniká nejtemnější hlubiny duše a převratné stránky zla, stává svým způsobem hlasem všeobecného očekávání vykoupení.“³³

Velmi šetrně popisuje Jan Pavel II odstup, rozkol, který nastal mezi uměním a vírou. Neporozumění, které trvá doposud. Domníváme se, že skutečnost vzájemného vztahu je (alespoň v České republice) naprosto neuspokojivá (viz dále: charakteristika současného vztahu umění a církve v České republice).

Velmi důležité je, že církev ústy svého představitele přijímá i takové projevy umění, které nehovoří církevním jazykem, že si uvědomuje potřebu *mostu vedoucímu k náboženské zkušenosti*.

Neméně důležité je ujištění o přijetí temných stránek a nevyjasněných poloh v umění *když proniká nejtemnější hlubiny duše a převratné stránky zla*, protože to se prostě občas přihodí;

³¹ Tamtéž

³² Tamtéž

³³ Tamtéž

fascinace zlem, potřeba se jím zabývat, nemusí být jeho oslavou. Prorocké úsilí tím není umenšeno.

Ve vážném nebezpečí je však umělec, umění a bohužel i divák tehdy, zláká-li je „odpůrce“ na svou stranu, najdou-li v temné hlubině zalíbení.

„Tento svět, v němž žijeme, potřebuje krásu, aby nepropadl zoufalství. Krása, jakož i pravda, přináší do lidských srdcí radost a je vzácným plodem, který odolává zubu času, spojuje generace a dává jim vstoupit do sdílení plného obdivu.“³⁴

„Aby církev mohla předávat poselství, které jí bylo Kristem svěřeno, potřebuje umění. Musí totiž učinit pochopitelným, ba dokonce – nakolik je to možné – okouzlejícím, svět ducha, svět neviditelného, svět Boha. Musí tedy převést do slovních tvarů to, co je samo o sobě nevyslovitelné. Právě umění má zcela osobitou schopnost zachytit ten či onen aspekt poselství a převést jej do barev, tvarů, tónů, které povzbudí intuici pozorovatele či posluchače; to vše, aniž by připravilo poselství samo o jeho transcendentní hodnotu a o jeho tajemný nimbus.“³⁵

O tom, co velmi přesně vystihl Jindřich Chaloupecký, když mluvil o postižení reality slovem nebo obrazem, totiž o výhodách obrazu vyzařujícího přímo, bez nutnosti pokrytí „hrozenou sítí pojmů“, o tom samém mluví papežův dopis. Kristovo poselství, evangelium, neustále oživované Duchem tady a teď, skrze žijící umělce naší doby.

„Církev tedy potřebuje umění. Lze také říci, že umění potřebuje církev? Otázka se může zdát provokativní. Je-li však chápána správně, pak má své oprávněné a hluboké opodstatnění. Umělec stále hledá skrytý smysl věcí, je trýzněn touhou dokázat vyjádřit svět nepopsatelného. Lze snad přehlédnout, jak velkým zdrojem inspirace pro něho může být onen „domov“ duše, kterým je náboženství? Není to snad právě náboženské prostředí, kde si klademe ty nejdůležitější osobní otázky a hledáme definitivní existenciální odpovědi?“³⁶

Zde se papež dotýká problému, který není snadné vyřešit, pokud vůbec řešení má. Mnoho upřímných a otevřených umělců, i přes tyto své vlastnosti, nenachází cestu k církvi, nepociťuje domov své duše v náboženství. Existenciální odpovědi nehledají v náboženském prostředí, ale prostřednictvím své práce – v umění.

„... svatý Pavel napsal, že „celé tvorstvo toužebně vyhlíží a čeká, kdy se zjeví sláva Božích synů“ (Řím 8, 19). Čeká na zjevení Božích synů i skrze umění a v umění. A to je Váš úkol. Lidstvo všech dob – i to současné – očekává, že právě ve spojení s uměleckými díly se osvětlí jeho cesta a jeho určení.“³⁷

Jaké světlo, jakou iluminaci dává současné umění? Jakou osvětluje cestu? Filmař a teoretik Vladimír Suchánek soudí z Tarkovského díla, že tou cestou bude návrat do Otcovského domu. Kolik nás půjde? O tom je pastorální teologie.

„Na prahu již třetího tisíciletí Vám všem, milovaní umělci, přeji, aby se vám dostalo zvlášť intenzivních tvůrčích inspirací. Kéž krása, kterou předáte dalším generacím, je taková, že v

³⁴ List papeže Jana Pavla II. umělcům ze 4. dubna 1999, (on line), http://sdh.cz/sdh_htm/archiv/umelcumc.htm, citováno 9. 4. 2012

³⁵ Tamtéž

³⁶ Tamtéž

³⁷ Tamtéž

nich probudí úžas! Tváří v tvář posvátnosti života a lidské bytosti, tváří v tvář divům vesmíru, je tím jediným přiměřeným postojem úžas.

Odtud, z úžasu, bude moci vyvěrat ono nadšení, o němž mluví Norwid v básni, na kterou jsem se odvolával v úvodu. Lidé dneška i zítřka potřebují tento entuziazmus, aby mohli čelit zásadním výzvám, jež se vynořují na obzoru, a odpovídat na ně. Díky entuziazmu bude lidstvo s to povstat po každé mdlobě a znovu pokračovat v cestě. V tomto smyslu bylo s hlubokou intuicí řečeno, že ,krása spasí svět‘. “³⁸

Jak dlouhá cesta nás ještě čeká? Nevíme. Bude-li nás provázet úžas, je věcí vnímavosti, citlivosti, kterou v sobě buď povzbudíme nebo potlačíme. Je to Boží citlivost v každém z nás, která nás povede, nezatvrdíme-li ji v srdci. Pak se může probudit nadšení, radost, cesta ke vzkříšení skrze krásu díla i světa.

„Krása je znamením tajemství a připomínkou transcendence. Je pobídkou k vychutnání života a snění o budoucnosti. Právě proto nemůže krása stvořených věcí přinést uspokojení a vzbuzuje onu tajuplnou tesknost po Bohu, kterou člověk tak zamilovaný do krásy jako byl svatý Augustin dokázal interpretovat nepřekonatelnými slovy: ,Pozdě jsem si tě zamiloval, krásu tak starobylá a tak nová, pozdě jsem si tě zamiloval!‘

Umělci světa, kéž Vaše různorodé cesty mohou dovést všechny do onoho nekonečného oceánu krásy, kde se úžas stává obdivem, opojením, nevýslovnou radostí. “³⁹

1. 7. 1 - charakteristika současného vztahu umění a církve v České republice

Česká kultura je dnes formována směsicí etického i praktického hédonismu neseného přepychem technické vyspělosti a bohatství. Spíše setrvačně v ní působí etika získaná vstřebáním základů křesťanství, ale možná jen řecko/římsko–židovského kulturního odkazu (oko za oko, zub za zub) jako základu pro vnímání spravedlnosti a práva.

Svůj vliv mají zbytky pokusů o humanismus vzniklý z nepochopeného nebo neživotného křesťanství a pokusy o vzkříšení jakýchkoliv ještě doutnajících zbytků (alespoň) pohanské duchovnosti.

A pak jsou zde ještě malé skupiny těch, kteří chtějí být solí země. V církvi i mimo viditelnou církev. Často mimo ni, protože v církvi již nevidí „nic slaného“. Církev a s ní potažmo křesťanství ztratilo schopnost tyto své potencionální spojence oslovovat. *Pavel Ambros hovoří o kultuře zapominání, o zapomenutém křesťanství.*⁴⁰

Vyjádřeno jednou větou - církev a umění žijí vedle sebe v opatrném, nepříliš vysokém respektu a v téměř naprostém neporozumění, o co tomu druhému jde.

Z čeho je možné vyvodit tak radikální úsudek? Demonstrujme si to na domácí výtvarné scéně. Podíváme-li se na server *Artlist.cz – databáze současného umění*⁴¹ prezentující současné české výtvarníky, nenajdeme mezi více než třemi sty jmény téměř žádného z umělců, které (katolická) církev oslovuje k výzdobě svých svatyň. A naopak, téměř žádný z

³⁸ Tamtéž

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ Srv. AMBROS P., Evropské kulturní křesťanství versus budoucí globální pohanství? in Křesťanství a kultura II, CMTF UP – Refugim Velehrad – Roma, Olomouc 2006, s. 9

⁴¹ ARTLIST je databáze současného českého výtvarného umění, projekt Centra pro současné umění Praha, o.p.s (www.fcca.cz), která dokumentuje vývoj českého umění ve všech jeho projevech (tj. umělci, výstavy, galerie, pojmy) od 2. poloviny 20. století do současnosti.

umělců známých ryze na poli výtvarném a to i za hranicemi naší země, nebyl církevními hodnostáři osloven ke spolupráci při tvorbě nových církevních interiérů nebo obnově starých. „Křesťanství“ výtvarníci *Jaroslav Šerých, Ludvík Kolek, Karel Stádník, Otmar Oliva, Jan Jemelka a Milivoj Husák* nejsou pro Artlist dostatečně významnými současnými umělci.

Na druhé straně nemáme informace o tom, že by výtvarníci jako *Aleš Veselý, František Skála, Jaroslav Róna, Michal Gabriel, David Černý, Čestmír Suška* nebo *Josef Žáček* byli někdy přizváni k církevním projektům, přestože v jejich tvorbě je možné najít duchovní přesahy. A to samozřejmě na obou stranách můžeme uvést desítky jmen. Jak jinak si vysvětlit tento fakt, než naprostým vzájemným neporozuměním, ztrátou důvěry v usilování druhého?

V zájmu objektivitě nutno podotknout, že v pražském kostele Nejsvětějšího Salvátora zásluhou mezioborové platformy *Centrum teologie a umění* dochází k propojování obou světů, vystavovali zde umělci jako *Adriena Šimotová, Stanislav Kolíbal, Jindřich Zeithaml* nebo *Petr Nikl* (které Artlist na svém seznamu uvádí). To je však v rámci celé země spíše výjimka, i když by bylo radostné vidět v tom počátek nových poměrů.

Zvláštní postavení v tomto směru má architektura. Zde se podařilo najít spolupráci, která vedla čas od času k velmi zdařilým výsledkům. Uveďme alespoň dva příklady staveb, které se radikálně liší velikostí, posláním, významem i architektonickým zpracováním, společnou však mají nevšední uměleckou kvalitu.

Je to kaple sv. Barbory v Rudici – menší stavba „lokálního“ významu od architektky *Petry Vorlíčkové*. Druhým je kostel Panny Marie Vítězné a klášter Trapistů v Novém Dvoře anglického architekta *Johna Pawsona* a českého architekta *Jana Soukupa*, o kterém se zmiňuji ještě v jiné kapitole v souvislosti s minimalismem.

Architektura však není předmětem této práce, přestože je vždy s výtvarným uměním spjata a nezdá se, že s ním vzájemně prolíná.

Příčiny současného stavu vzájemné emancipace, oddělení a postupného odcizení trvalého dodnes jsou teologicky spatřovány v dobách předrenesanční a renesanční. Podrobně je popisuje M. I. Rupnik v knize *Nové cesty pastorální teologie*.⁴²

Heslovitě vyjádřeno zní: *Odmítnutí náboženství ve jménu svobody*. A důvody?

*„Bud' se objeví ve vztahu člověk – Bůh prostor svobody, tj. prostor, ve kterém se chápe víra jako svobodné přilnutí, možné ve ctnosti jako činnosti předchozí milosti Boží, nebo se objeví reakce proti náboženství nadvlády, masivního vpádu přesvědčování, které probudí vůči křesťanskému náboženství skutečnou nefalšovanou agresí.“*⁴³

*„Dnes po několika staletích je otázka ještě dramatičtější, protože je jasné, že reakce na takový druh křesťanské globalizace byla násilná a trvá stále jako jistý druh averze na vše, co je křesťanské. Pro teologii evangelizace je zcela nepostradatelný výzkum rozvoje a důsledků evangelizace v Evropě, abychom viděli, jaké překážky vyvolala tato averze v zemích, které byly svého času považovány za nejvíce katolické, pravoslavné nebo protestantské. Dnes nechtějí ani slyšet, že byla nějaká křesťanská doba a jsou otevřené k jakýmkoliv návrhům radikálního liberalismu, dokonce jsou ochotné dávat přednost jiným náboženstvím, než aby se přiznali ke křesťanské víře.“*⁴⁴

⁴² Srv. RUPNIK M.I., *Spirituální četba skutečnosti*, in ŠPIDLÍK T. – RUPNIK M.I. *Nové cesty pastorální teologie*, Refugium Velehrad – Roma – 2008, s.100 - 116

⁴³ Tamtéž, s.108

⁴⁴ Tamtéž, s.109

1. 7. 2 - otázky a odpovědi

Pro zjištění aktuálního stavu vnímání problémů, kterými se zde zabývám jsem rozeslal dotazník cca 50ti respondentům s většinou vysokoškolským vzděláním. Položil jsem otázky záměrně volené v obecné rovině:

1. Jak dnes ovlivňuje výtvarné umění společnost? Jak ovlivňuje církev společnost? Jak významná je jejich současná role, jejich dopad?
2. Jaký je vzájemný vztah výtvarného umění a církve (církví) v České republice na počátku 21. století?
3. Jak by se mohla zlepšit spolupráce mezi nimi?

Odpovědělo 37 lidí. Z odpovědí je možné vystopovat určité opakující se myšlenky:

- a) část respondentů považuje problémy umění nebo církve za zcela cizí a nehodlá se jimi vůbec zabývat. Označují sami sebe za nekompetentní pro hodnocení „odborného“ problému.
- b) Výtvarné umění má vliv na společnost, ale především svými komerčními složkami – reklamou, designem, počítačovou a televizní grafikou.
- c) Současné umění je často nesrozumitelné a nelze jej nazvat „krásným“ ve smyslu pozitivní hodnoty.
- d) Z „volného“ umění je nejvíce vidět graffiti a street art
- e) Pro nevěřící respondenty nemá církev žádný význam ani smysl. Je vnímaná jen skrze mediální obraz. Církev nerozumí člověku a nepomůže mu.
- f) Věřící přiznávají církvi smysl, ale pouze malý vliv
- g) Církev je dnes často reprezentována kýčovitým uměním.
- h) Spolupráce mezi církví a současným uměním je možná a žádoucí.

Kromě těchto zobecnujících názorů se mezi odpověďmi našlo několik originálních formulací, které cituji:

„Význam umění i církve jako víry je velký pro vyšší sociální strukturu člověka a lidí. Tato funkce se instinktivně zapojuje vždy při naplnění tužeb a potřeb těla a života ohrožujících stavů - hlad, bolest, zima, agrese. Pak nastupuje na celém světě potřeba odpovědi na otázku smyslu života, způsob začlenění do sociální struktury skupiny-stáda a tady podobný výběr prožívání umění a způsob víry urychluje rozpoznávání podobných jedinců, s nimiž je člověku a jeho rodině dobře, s nimiž může beze strachu lépe spolupracovat, jimž více rozumí a věří.“

„Spolupráce mezi uměním a církví? Podle Jungovské zásady - co je pravdivé, je účinné a protože v Evropě se uznává na ovlivnění nálady člověka hlavně hudební sféra a barevnost a kompozice výtvarného umění, kdežto na východě k tomuto přidali ještě tanec - to je cvičení jóga, tai-chi. Podle mě je toto oprávněné tvrzení, že určitá poloha těla nebo opakovaný pohyb ovlivňuje rozpoložení psychické nebo ovlivnění energie, eventuálně zdraví. Církev toto zachovala jen ve zlomkové části při mši.“
(praktický lékař, 57 let)

„Jedna skupina za umění považuje výhradně SW grafiku a animace, prostě "jak ty wwwěčka chodí", druhá grafiku Blesku, třetí graffiti a výtvarné umění v klasickém podání vnímá také jen skupina, některá ta další. Umění v našem pojetí je analogové, spojitě (a jinak našťásti neumíme) a dav je přece up to date a chce vše digitální. Církev a umění má z tohoto pohledu

dost společného - má své "milence" a ten většinový zbytek se nechá ovlivnit už jen něčím "novým" či "pikantním", něčím, co tady ještě nebylo."

(VŠ učitel technického směru, 48 let)

„Výtvarné práce lidí napojených na církve vnímám z 99 % jako číře pedagogickou, neinvenční nalejvárnu - něco mezi ruským večerníčkem a ne tak barevnou, ale jinak umělecky stejně cennou podobou Strážné věže.“

(redaktorka deníku iDNES, 51 let)

„Církev u nás je v těžké defenzivě, ve strachu z nových věcí, z islámu, z homosexuálů, že se stahuje a negativně se vymezuje, místo co by šířila radost. Celkově mám pocit, že církev nějak nemá koule, a to až doslova. Že jí chybí ona aktivní, dynamická důvěra a radost. Radostná zvěst vypadá v podání alespoň katolické církve dosti sebestačsky, útrpně a pasivně, jako by se bála ducha, který si vane kam chce. Osobně mám radost, když žije přítomností, vyjadřuje se k aktuálním tématům.

Např. V posledních přímlovách v jednom praž. kostele jsme prosili za manžele, jejichž vztah je rutinou a vyprázdnil se a svoje neduhy si léčí na dětech, taky za lidi bez práce, kteří se nemůžou postarat ani o sebe ani o své blízké, za ty, kteří propadli extremistickým skupinám a přitakávají násilí apod... Příjemná změna z obvyklého nicneříkajícího a povšechného nebeského nářečí o hříšných lidech, pokoře a nekonečné lásce našeho Otce.

Z kostelů jsou muzea, ze kterých se kradou sochy a obrazy...

Mám pocit, že současný minimalismus a neupovídání vyhovuje např. stavění kostelů protestantských.. např. Fránkův kostel v Praze, z toho mám fakt radost.. i když je pravdou že prázdný prostor je místem pro intelektuály, kteří jsou šťastni, že si jej zaplní myšlenkou a neruší je nic navíc.. běžný lid to nevydrží a ze strachu z prázdna vše polepí eurofoliema se svatýma.

Církev jako instituce která pochopitelně obhajuje dosavadní status quo, je vždy nervózní z proroků, kteří ohrožují kněze, jsou svobodomyšlní a dělají si, co je zrovna napadné.. Možná že Go with the Flow, možná že Kam vítr tam pláští, možná ale Bud' vůle tvá. Tak jako tak, kněží vs proroci, to by mohla být částečně odpověď na vztah církve a umění. Umělci jsou často svým způsobem proroci na cestě, byt často zbloudili a bez pastýře...

Vztah církve a umění je stejný jako kterýchkoliv náhodně vylosovaných lidí a umění.. Když si mají udělat výzdobu, dají si tam fotky potoka na dlouhý čas, západ slunce nebo zasněžený ukazatel cesty... nástěnky v kostelech.

Odpověď na poslední otázku po spolupráci umění a církve: Ze strany církve - otevřít majetky bezdomovcům a chudině, jakož i výstavám. Osobně nevím, jak to má církev s těmi výstavami udělat aby necenzurovala. Náboženství pracuje s tabu, s posvátnem, s tajemstvím. Dost umělců pracuje na detabuizaci sebe sama, odtajnění svých duševních záhybů a to může být často dost kontra.

Osobně nevím, který způsob je lepší, jestli ctít tajemství jakožto prostor nepoznaného, pokornou úklonu, zahalování do nekonkrétna a do náznaků, nebo být syrový, tvrdý a dotknout se ran, které smrdí a bolí."

(malíř, absolvent FAVU, tvůrce street art, 29 let)

Zjednodušený přepis všech odpovědí je uveden v příloze na konci práce.

1. 7. 3 - odpovědi autora

Pokud bychom obecně shrnuli dopady působení veškerého umění (od klubových filmů až po reklamu v televizi, od symfonií až po metal nebo world music, od národních galerií až po obaly zboží v supermarketu, od architektury kostelů až po benzinové pumpy a design aut), pak má v současnosti výtvarné umění nepoměrně větší vliv než kdykoli v dějinách před tím.

Naopak vliv církve v myslích lidí slábne.

Souvisí to se záměnou rolí. Maně se vybavuje Kristův příchod na zem. Dnešní církev se ocitá v zákonické roli Židů v Ježíšově době. V roli udržovatelů ritu a tradice. Pravosti učení. V roli strážce pokladu. Téma II. vatikánského koncilu bylo v podstatě: poklad otevřít nebo zakopat? Otevírání zvítězilo, potřebuje však mnoho odvahy a odvážných!

Je velkým úkolem dnešní církve to skutečně katolické znovu určit. Nebo spíš jen přijmout. Protože svět v celku své informační propojenosti katolicitu už tvoří. *Hans Küng* hovoří ve svých dílech o nutnosti stanovení „světového étosu“ a snaží se jej nastínit. Definuje společné ideje „lidství“ tak jak je nachází ve všech světových kulturách a náboženstvích. Tvrdí, že si lidstvo neporozumí politicky, dokud si neporozumí intelektuálně s notnou dávkou tolerance. V zásadě má pravdu a jeho působení je v tom směru nedocenené. Ale étos, který by mohl být skutečně přijat není možné vytvořit perem intelektuála od stolu (i tento pokus má H. Küng za sebou).

Daleko větší význam, sílu, osobní vliv má celosvětově umění. Především film a hudba jsou fenomény, které překračují hranice, bourají hradby, staví mosty. Také literatura, divadlo, architektura a svým malým dílem i výtvarné umění.

Tu sílu si dobře uvědomují všude na světě ti, kteří se z různých důvodů chtějí bránit globalizaci v dobrém slova smyslu, zobecnění, katolicitě světa. Diktátoři a ti, kteří chtějí vnutit ostatním svůj řád. Bojí se jí často i náboženští vůdcové ze strachu o „své“ pojetí Boha i morálky. Umění zakazují. Často se odvolávají na úctu k Bohu. Velmi se mýlí. Chtějí vést k Bohu. „*Člověk se však může přiklonit k dobru jen svobodně.*“ (Gaudium et spes – čl. 17)

Člověk dosahuje Boha jen - a výhradně jen - ve svobodě. Svoboda je jedno ze jmen Božích. Má-li být člověk k něčemu veden, pak rozhodně ke svobodě vlastního názoru, ke svobodě a zodpovědnosti vlastních činů a rozhodnutí.

2. 1. 1 - „prorocké“ poselství současného umění -

„Charakteristickým prvkem umění je profetismus. Umělec, podobně jako prorok nepromlouvá ze sebe (...). Umělec promlouvá z vnuknutí Ducha.“⁴⁵

„My všichni se tady tváříme, že svět je v pořádku, ale já cítím takové naléhavé šumění, šepoty. Něco ve společnosti není v pořádku. Nějaká skrytá válka. Jsem v rozpacích: vidím kolem sebe šťastné lidi a to ve válce nebývá. Cítím problémy, ale nemám pro ně řešení.“⁴⁶

To říká malíř Josef Žáček v rozhovoru pro Lidové noviny, kde padl dotaz, proč maluje tváře odsouzených teroristů z Německa a Ruska.

Pokusme se nyní zjistit, jakou zprávu nám přináší současné výtvarné umění o stavu světa. Jaké budou asi naše první pocity projdeme-li galerie a budeme hledat celek nalezeného poselství?

První dojem je naprostý chaos.

Chaos námětů, postupů, myšlenek, naprostá fragmentace a individualizace uměleckého hledání, nalézání i nalezeného. V této fragmentaci vyplouvá napovrch mnoho sebestřednosti mnohých tvůrců, která nemusí být nutně pýchou i když s ní často hraničí. Je to spíše bezradnost odrážející pocit okolního světa, někdy bohužel i lidské bídy a hlouposti. Ale nejen to, velmi silně a otevřeně se prezentuje možnost, ale i potřeba rezignace na jakoukoliv společně vyznávanou kulturu. Je to (alespoň ve sféře umění) přiznaný konec civilizace v té podobě jak ji známe. To může být začátek proctví.

Z prvotního pocitu totálního chaosu vystupují postupně určité skupiny artefaktů s opakujícími se prvky. Význam nejsilněji zastoupených skupin lze do určité míry zobecnit:

Je to hledání smyslu a odůvodnění vlastní existence (umění) v pokusech o nalezení čiré, ryzi podstaty světa, která je zároveň „nulová i nekonečná“. To se promítá v oscilaci umělců při hledání odpovídajících krajností – Všechno a Nic.

Všechno – jako možnost trvalého hledání a nalézání jednoho ve všem a všeho v jednom – vyjádřené poprvé *Duchampem* a dodnes vytrvale a pořád opakovaném: To, co hledám je všude a ve všem. Cokoliv může být uměním, když to za umění označím. Kousek kůry, prchavý okamžik na videu, pohozená panenka, kytka zasazená namísto dlažební kostky, nedopité kafe, ale i plíseň na stropě – TAM, tam všude TO JE, říkají nám umělci.

Pokračování proctví může znít: Bůh je ztracen a nebyl dosud znovu nalezen. Touha a naděje však trvá; je všude a ve všem je možné Jej nalézt, budeme-li chtít. V Nekonečnu i v Ničem. Je jen na nás budeme-li chtít Jej pojmenovat.

Nic jako „plná“ prázdnota. Nic jako nedosažitelná možnost vyjádření Nevyjádřitelného. Přesto vytrvale vzrušující a „proroky“ umění neustále problematizující. Od *Malevičovy* „absolutní ikony“, přes *Fontanovy* zářezy v plátnech, přes množství monochromů a banalit až k „nejvyprázdněnějšímu“ uměleckému dílu *Johna Cage* – 4'33'', nazývané také „4 a půl minuty ticha“. Jakoby už bylo hotovo, vymalováno, definitivně nalezeno. Ale téma je příliš vzrušující, pořád přibíhají další a další a znovu a znovu malují svou „velkou nulu“, naplněnou „svým originálním“ obsahem.

⁴⁵ PASTUSZAK J., Současné umění a křesťanská tradice, in Křesťanství a kultura II, CMTF UP – Refugium Velehrad – Roma, Olomouc 2006, s. 9

⁴⁶ PECHÁČKOVÁ M., Slyším ty šepoty, rozhovor s Josefem Žáčkem, Lidové Noviny – 24. září 2011

Z intenzivního nutkání jednoduchosti blížící se nule vzniká ve výtvarném umění, architektuře i hudbě nový směr minimalismus. Anglický architekt *John Pawson*, známý u nás projektem kláštera Trapistů v Novém Dvoře charakterizuje minimalismus spíše jako způsob myšlení a vyjadřování, mluví o jednoduchém výrazu komplexní myšlenky. Chápe jej mimo jiné jako odpověď na potřeby jednotlivců v esteticky rozrůzněné společnosti. Pawsonovo dílo v naší zemi i jeho kontexty rozebírá v knize *Dům Boží a brána nebe ve 20. století* český architekt *Norbert Shmidt*.⁴⁷

Minimalismus nachází stálou odezvu mezi částí publika. Od dekadentních „nicařů“ se liší odkazem na archetypy (např. v hudbě jsou to prvky lidové hudby, v sochařství, malířství a architektuře přiblížení se základním tvarům a jejich opakování. A také kladným přijetím lidské role - v uznání faktu, že usilování člověka o Absolutno je nedosažitelné. Přiblížení se však nesmírně cenné.

Podobné intelektuální poznání měli ovšem už staří mistři Zen-budhismu v 6. – 10 století v Číně. Vkládali jeho znalost do svých bonmotů a pedagogických postupů charakterizovaných v rozhovorech mezi žákem a učitelem:

*„Otázka: Co je podstatou Zen? Odpověď: A co jí není?“*⁴⁸

Jak by mohlo znít další pokračování proroctví? Prastaré zákazy se mění v poznanou nutnost. Boží příkaz zní „Nezobrazíš si!“ Zde pak, ve vsí té snaze vystihnou Nic, leží důkaz smyslu a pravdivosti zákazu. Prostě to nejde, nemá to smysl. To, co začalo v renesanci, oč se tak nebezpečně pokoušelo barokní umění: Odhalit tajemství! Ukázat všechno! To vyžrálo ke svému vrcholnému a plnému „nulovému“ vyjádření. Nutně se zhoupł výraz poznání k opačnému vrcholu. Umění činí kopernikánský obrat a říká: O duchovních věcech se nedá sdělit téměř nic. Současní umělci už to vědí...

Lze však mluvit nepřímou, prostřednictvím paradoxu, tak jak mluvili, psali, malovali mistři Zenu, tak, jak o Bohu psal ve 20. století trapistický mnich Thomas Merton, který se jim některými texty velmi blížil:

„Bůh se přibližuje našemu myšlení, když se mu vzdaluje! Nikdy Jej nemůžeme plně poznat, myslíme-li na něho jako na úlovek, který chceme obklopit ohradou svých představ.

Poznáme Jej lépe, až jej naše myšlení nechá jít.

Pán putuje současně do všech stran.

Pán přichází současně ze všech stran.

Kdekoliv jsme, zjišťujeme, že právě odešel.

*Kamkoliv jdeme, objevujeme, že právě před námi dorazil.“*⁴⁹

Merton, více mystik než teolog, byl tímto projevem blízko zenové poezii i současnému uměleckému vnímání.

Řada současných umělců na paradox poznání, či poznání v paradoxu vědomě navazuje, paradox se stává základní kvalitou jejich díla. Při obhajobách na výtvarných školách se hovoří o *napětí*, které má dílo obsahovat, aby odůvodnilo svou existenci. Lze dělat cokoli, ale musí to mít napětí... Napětí v nečekaném rozměru, v nečekaném materiálu, v nečekané souvislosti.

⁴⁷ Srv. SHMIDT N., Příliš hluku kolem prostoru ticha? in FILIP A. – SCHMIDT N., *Dům Boží a brána nebe ve 20. století*, CDK – Brno - 2005

⁴⁸ NOVÁK M. Každý sám svým pánembohem, (on line), http://sigfried.xf.cz/mn_kssp.pdf, citováno 9. 4. 2012

⁴⁹ MERTON T., *Žádný člověk není ostrov*, Krystal OP, Praha 1995, s.128

Třeba v sochařství jsou celé velké cykly artefaktů postaveny na fenoménu zvětšení (části těla - ruka, hlava, palec nebo nejrůznější předměty – židle, stůl, kartáč). Nebo použití „jiného“ materiálu: domácí rohožka z carrarského mramoru, strom svařený ze železa, kamenné boty. Popřípadě spojením obojího: zmenšené lidské embryo do dlaně - ze zlata nebo peříčko „z anděla“- mohutný artefakt zhotovený ze dřeva. Napětí mezi materiálem a tvarem bývá nosným prvkem u monumentálních abstraktních plastik. Je to třeba kámen – zprohýbaný jako plech, dřevo prořezané jako kovová konstrukce nebo kovová cisterna prořezaná autogenem jako obří květina.

„Není možné popírat a jen těžko si nepovšimnout, že v teologii se setkáváme s dvojicí skutečností, které vedle sebe stojí v určitém napětí (...) V zásadě každé tajemství víry má tuto bipolární strukturu, která je zároveň paradoxální, protože představuje cosi nečekaného a protože oba komponenty stojí vedle sebe na první pohled v určitém protikladu (...) Dospíváme k tvrzení: bipolární paradox je šifrou živého tajemství živého boha v tomto světě.“⁵⁰

Lze říci, že paradoxální charakter je jednou z podmínek kvalitního umění a v jisté míře jej má v sobě každé dobré umělecké dílo. Dílo ze kterého nepocitujeme určité napětí nás nezaujme, nenadchne, nevzruší, neobohatí. Jakoby paradox neboli *šifra živého boha v tomto světě* byl nutnou podmínkou toho, co jsme ochotni za umění považovat, co jako umění vnímáme.

2. 1. 2 - street art

„Obsah slova 'umění' se s měnící epochou také proměňuje, dnes mu nejlépe odpovídá slovo 'komunikace'.

Street art v sobě snoubí vše, co si pod pojmem 'umění' můžeme představit:

zručnost provedení, kreativitu, důraz na myšlenku i snahu komunikovat s divákem.

Reflektuje dnešní dobu mnohem více než jakékoliv jiné umění, nechává se jí inspirovat a zároveň ji inspiruje. Je její součástí.“⁵¹

Street art v sobě nese mnohé prvky, které podporují tezi o prorockém fenoménu umění. Obrazy jsou vytvářeny ve veřejném prostoru umělci zdarma a nezávisle na vůli nebo nevíli ostatní společnosti. Dílo je vytvářeno z nutnosti sebesdělení. Autoři zůstávají v anonymitě, brání se popularitě. Od r. 2001 je graffiti i street-art v naší zemi možné hodnotit jako trestný čin, hrozí za něj uvěznění...

Umění street art vzniklo následně z jiného druhu vyjádření ve veřejném prostoru: graffiti, jehož nejsilnější motivací bylo „jen“ zanechat stopu.

„...při hledání podkladů ke své práci mě naprosto fascinovala věc, která mi vždycky v graffiti připadala podřadná a nezajímavá - a to tag (značka, podpis pozn. autora). Mezi stovkami a stovkami tagů, které nestojí zanic, občas člověk objeví tagy, které jsou dokonalé a propracované do posledního detailu. Připomíná mi to téměř kaligrafii, kdy je jedním tahem vytvořen přesný podpis (nápís), na kterém někdo pracoval třeba několik let. (...) Opravdu

⁵⁰ POSPÍŠIL C. V. – Hermeneutika mystéria, Krystal OP, Praha 2005, s.115

⁵¹ ŠÍŠKOVÁ M., Street art – umění ulice, bakalářská práce. FF MUNI Brno 2009, (on line), http://is.muni.cz/th/216375/ff_b/Street_art-textova_cast.pdf, citováno 9. 4. 2012

mne ohromil. Naprosto jsem mu na několik dní podlehl a dokonale pochopil touhu writerů po dokonalém tagu.“⁵²

Jaká motivace žene generaci našich dětí k tomu, aby po sobě na veřejnosti zanechaly znamení, *dokolnály tag*? Jde jen o to, aby „tady vůbec po mně něco zbylo“, stopa podobná malbám z jeskyně v Lascaux?⁵³ Něco jako otisk dlaně... byl jsem zde, žil jsem, dýchal... Nebo potřeba ozvláštnit svůj život, učinit zajímavější svou komunikaci s druhými? Nebo jde jen o to malé dokonalé dílo v jeho čiré podstatě? Pro Boží potěchu...?

*„v klikyhácích svíjejících se v breakdancovém gestu na zdech sídlišť vidím hlavně jasný projev strachu z prázdna. A bezmoc tváří v tvář čemusi velkému, neznámému a nepopsanému“*⁵⁴

Nejvýraznějším tvůrcem street artu je v Brně umělec s přezdívkou *Timo*. Jeho díla nabízejí zážitek v duchu prorocství, které razí nové cesty pastorální teologie: „krása spasí svět“. Potkat se s jeho obrazy, s jeho poezií psanou v podloubí betonových mostů, je podobné jako narazit na jaře, při procházce lesem, na rozkvetlou třešeň. Cítíme se podobně obdarováni, podobně povzbuzeni. Jeho díla jsou většinou obrazy stříkané přes šablonu a doplněné ručně psaným poetickým textem. Překvapí nás na zastávce tramvaje, na konstrukci mostu, na obrubníku chodníku. S průběhem času spějí k výrazové jednoduchosti, často paroduje zavedené reklamní slogany, pohrává si s logy veřejně působících institucí. Neoslabujme zde Timovo poselství pokusy o interpretaci. V příloze práce uvádím ukázky z jeho (téměř) náboženského uměleckého projevu.

2. 1. 3 - land art - kruhy v obilí

Z hlediska výtvarného je u nás i ve světě velmi málo hodnoceno jiné umění ve veřejném prostoru, které je nazýváno „kruhy v obilí“ nebo „agrosymboly“. Možná pro svůj nejasný původ i poslání hledající metafyzické významy. O možných skrytých významech zde nebudeme spekulovat, zaměříme se pouze na jejich umělecké zhodnocení.

Jsou to velkorozměrné obrazce, často sestávající z množství propojených kruhů (odtud název), vytlačené v různých zemědělských plodinách, nejčastěji v obilí.

Fenomén kruhů v obilí se objevuje od počátku 20. stol. (podle jiných zdrojů již od 17. stol.) na území Anglie, od 70. let je popisován po velém světě. Jeho výskyt v jižní Anglii si však udržuje dodnes prioritu v počtu i významu. Rozměrově se pohybují od několika desítek až do stovek metrů. O jejich původu se vytrvale vede spor. Ten však pomejme a soustředíme se na ně jen jako na existující umělecká díla, na jejich umělecký výraz a poselství.

Po formální stránce je drtivá většina všech obrazců, které jsem na fotografiích viděl velmi esteticky působivá, staromódně řečeno - opravdu krásná. Obrazce jsou tvořeny podle estetických norem (principu zlatého řezu), obsahová stránka je tvořena často variacemi na tzv. fraktály nebo odkazy na symboly nejrozličnějších kultur z celého světa. Největší zastoupení symbolů se týká Mayské kultury – mayský kalendář a mayské piktogramy, objevují se ale i

⁵² MATOUŠEK I., Street art, DP, PedF MUNI 2009, (on line), http://is.muni.cz/th/153073/pedf_m/Street_Art.doc, citováno 9. 4. 2012

⁵³ LASCAUX je jeskynní komplex v jihozápadní Francii proslavený díky jeskynním malbám. Jeskyně se nacházejí poblíž vesnice Montignac v departementu Dordogne. Na stěnách jeskynních prostor se nacházejí malby z doby mladšího paleolitu (kultura magdalénien) datované mezi roky 15 000 až 13 000 př. n. l.

⁵⁴ TIMO., rozhovor pro graffiti.estranky.cz, (on line), <http://www.graffiti.estranky.cz/>

symboly sumerské (dingir) nebo židovské (menora – svícen), šestcípá hvězda a podobně. Některé obrazce měly podobu obličejů, jiné byly identifikovány jako poselství v binárním kódu. Jejich dešifrované poselství zní pozitivně – přichází velká duchovní změna, zharmonizuje tělesné a duchovní. Ještě je čas, ale není ho mnoho.

Toto poselství hovoří samo o sobě prorocky. Ten kdo obrazce vytváří musí mít značné znalosti religionistiky, mít výtvarné nadání, mít technické i hmotné prostředky k jejich realizaci. Musí mít vnitřní důvod, který pociťuje jako poslání.

Každý opravdový křesťan může mít radost, vyrůstá-li v jeho blízkosti podobné umění. Umění, které ho pobízí na jeho cestě, ať už je jeho původ jakýkoliv.

2. 1. 4 - paralely slavení (galerie, festivaly, koncerty, performance a happening)

„Jindřich Chaloupecký se opakovaně ptal, k čemu je umění moderní společnosti vlastně dobré. Došel k názoru, že v době ateistického osvícenectví nahrazuje náboženství, je metafyzickým rozměrem lidského života.“⁵⁵

Další nepřímo vyřčené proroctví, které se nese napříč současným uměním, je vzkaz odcizení církvi.

Zcela ve smyslu výše uvedené Chaloupeckého citace hledá umění pro lidi to, co církev podle něj přestala pravdivě dávat - pokouší se dát metafyzický rozměr lidskému životu: Hledá přesazně a nevyřčené jinými cestami, jinými symboly. Vnější podobnost je však zřejmá.

A tak jiným způsobem naplňuje umění „svou“ liturgii. Staví vlastní chrámy – galerie, pořádá vlastní poutě – festivaly, prožívá zážitek společenství – v koncertu, happeningu a zároveň v nich slaví svou „bohoslužbu“ – společným zážitkem či intelektuálním rozhovorem.

Paralely slavení (světců a svátostí) by byly vděčným námětem pro psychologický výzkum (pokud již nebyl proveden). Např. „obřad“ rockového koncertu má některé prvky opakující se u různých interpretů nepodobných náboženskému obřadu: Shromáždění fanoušků očekávajících „mystický“ zážitek; nástup hudebníka, zpěváka, hlavního „liturga“; výzvy k souznění, zpěvu, společné „modlitbě“; společný „mystický“ tanec (či poskakování nebo vlnění); vyvrcholení koncertu v gestu obětování se publiku (někdy doprovázené skokem liturga do publika a jeho nadšené nesení na rukou zpět na pódium); podání ruky s „věřícími“ fanoušky, závěr, posvěcení svátostí podepsáním svých „svatých obrázků“.

V podobné insitnější a intelektuálněji laděné podobě se odehrává zážitek performance nebo happeningu.

2. 2 - hudba

Přestože je tato práce primárně věnována soudobému výtvarnému projevu, musíme alespoň okrajově pojednat o dalších uměleckých oborech.

Hudbu už jsme částečně zmínili výše v souvislosti s tím, jak současné umění supluje mnoha lidem dnešní doby náboženské zážitky na velkých koncertech. Skladatele a jejich díla zde uvedeme bez jakéhokoliv systematického zařazení nebo hodnocení. Jen jako potvrzení pevného propojení hudby a duchovního života v člověku.

⁵⁵ POSPISZYL T., Muž, který se stal advokátem akčního umění, Lidové noviny, 12 února 2012

Apokalyptické informace typu „chaos“ a „všechno ve všem“ proměňující se „v nic nebo něco někam dál“ se posluchačům dostane v mnoha skladbách současné vážné hudby. Často s určitým meditativním vyústěním. Mistrovské dílo je v tomto směru *4. symfonie Dmitrije Šostakoviče z r. 1939*, ve které posluchač s mražením v zádech pociťuje celé 20. století. V té době působí také *Schönbergova* Druhá vídeňská škola, kterou se hudba postupně dostává k dokonalé nemelodičnosti (a posluchačské nesrozumitelnosti), k dodekafonii.

Mnoho dalších autorů z nichž zmíníme jen jména *Olivier Messiaen*, *György Ligeti* nebo *Krzysztof Penderecki*, následuje Janáčka, Bartóka, Martinů a již zmíněného Šostakoviče: Posunují hudební výraz do prostoru mimo zvukomalebnost, na kterou jsme byli zvyklí, mimo obvyklou harmonii. Do prostoru zvuků současného světa i zvuků „vesmírných“. Hudba přestává být „krásná“, ale nepřestává být silná. Reaguje na svou dobu.

Po cítění reprezentovaném vídeňskou školou bylo logickým krokem dál nalezení nových počátků v *minimalismu*. Jeho vynikajícím představitelem je kromě *Steva Reicha* estonský skladatel *Arvo Pärt*, který spolu s *Henrykem Góreckim* bývají označováni jako spirituální minimalisté.

Dnes se opět opatrně rozvíjejí harmonické prvky ve směru nazývaném *Nová jednoduchost*. Tímto směrem se vážná hudba (kromě spousty jiných individuálních směrů) dále ubírá. Používá folklorní prvky, hledá spojnice, propojuje se s jazzem a se všemi dalšími hudebními formami. Příkladem u nás může být *Iva Bittová* ve spolupráci se slovenským skladatelem *Vladimírem Godárem*.

Vážná hudba dnes má dnes bezpočet podob a interpretů, kteří používají tradiční i velmi sofistikované postupy při skladbě, které umožňuje použití rozvinuté elektroniky.

Na festivalu *Setkávání nové hudby Plus 2011*, který pořádá každoročně brněnská JAMU nejvíce zaujali dva skladatelé. Německý skladatel a výtvarník *Jeff Beer* jehož projev bychom charakterizovali na pomezí etno a minimalismu a italský hudebník a performer *Alessandro Bossetti*. Bossetti pracuje s elektronikou, nahrává autentické zvuky různých míst včetně útržků hovoru, zvuku větru apod. Z nich skládá pomocí elektroakustické techniky prostorovou zvukovou fresku působící jako zesílený přírodní zážitek daného místa.

Překvapivě i ve vážné hudbě se můžeme setkat s díly, která vedou posluchače cestou „přímé mystiky“, pokud je posluchač k takovému působení vnímavý. Jsou to zejména skladby současných minimalistů z nichž nejznámější je již výše zmíněný *Steve Reich*. Z českých skladatelů je možné zmínit *Víta Zouhara*.

Můžeme-li vyslovit proroctví pociťované ze soudobé vážné hudby, pak je to, kromě (trochu ustupujícího) zmatku, mírný optimismus v opětném nalézání řádu návratem ke kořenům. Ke kořenům přírodním i kulturním v rámci celého světa.

Kromě vážné existuje dnes velký výběr ryze meditativní hudby. Etno – neboli z lidových kořenů čerpající. Vychází z kořenů afrických, indických, perských, arabských, evropských. Meditativní etnická hudba může při soustředěném, uvolněném poslechu vyvolat pocity duchovního zážitku, extáze, zvláště je-li podpořena tancem. Zážitek je silnější, když je prožíván za aktivní osobní účasti. Nejčastějším nástrojem bývají bubny a bubínky, základem je pravidelný rytmus. Mladí lidé k zesílení užívají často také drogy, zážitky se však dostaví i bez jejich použití. Kopírují vlastně staré rituální postupy, užívané v mnoha různých kulturách k překročení hranice hmotného světa. Dostávají se na úroveň šamanského poznání. Podobnou zkušenost je možné zakusit na techno-party s tím rozdílem, že hudba je vytvářena elektronicky.

Další formou meditace je ambientní hudba. Je to táhlá, klidná, harmonizující hudba vycházející z jednoduchých harmonických většinou také etnických motivů. Tento projev je více duchovní a soustředěný. Hluboké ponoření do takové hudby vede až k mystickým zážitkům. Jako v každém oboru je zapotřebí setkat se s mistrovskými díly a dát jim v sobě prostor k působení. Takové jsou skladby *Mathiase Grassowa* nebo *Paula Horna*.

Velký jazzový „mág“ *Jan Garbarek* se za svého života propracoval od „přírodní“ mystiky harfy rozechvívané větrem, přes free jazz, etno jazz, až k variacím na gregoriánský chorál ve skladbách *Officium* a *Officium novum*, ve spolupráci s proslulým souborem *Hilliard Ensemble*. Vždy za neopakovatelně „svého“ saxofonového doprovodu.

Uvádíme všechny tyto autory jako příklad hudby, která není skládána prvoplánově jako duchovní, náboženská. Přesto staví důležité spojnice a mosty k náboženskému vnímání světa, v kostelích by měly zaznívat.

Z české hudební scény je v tomto ohledu nutné ještě zmínit alespoň dva autory nebo seskupení. A to jsou *Plastic People*, konkrétně skladbu *Pašijové hry* a skupinu *Ecstasy of Saint Theresa*, ve které působí hudebník a skladatel *Jan P. Muchow*.

2.3 - poezie

Se světem hudby se proplétá mluvené (zpívané) slovo – poezie. S tímto projevem se setkáváme u mnoha tzv. folkových hudebníků, z nichž mnozí nabízejí duchovní přesahy. Nejznámějším z nich u nás byl bezesporu *Karel Kryl*, dále *Jaroslav Hutka*, *Vladimír Merta*, *Vlastimil Třešňák* nebo *Svatopluk Karásek*. Jejich umělecký projev zasahuje široké vrstvy veřejnosti.

Také tyto písničkáře lze vnímat ve smyslu Solovjovova přesvědčení o prorockém způsobu myšlení umělců. Jedná-li se o takové osobnosti jako byl Kryl, je takové hodnocení zcela namístě.

Musíme se ještě zmínit o poezii vsutku prorocké, poezii našeho věku, která s velkou silou obletěla svět 20. století (nebo alespoň ten západní svět). Je to poezie beat generation, zbité generace, či prostě beatníků, jejichž nejvýraznějšími postavami byli *Allen Ginsberg*, *Gregory Corso*, *Lawrence Ferlinghetti* a *Jack Kerouac*. Z myšlenek beatníků se v Americe zrodilo hnutí hippies, které se rozrostlo do celého světa. Společensví, které si vzalo za svůj ideál svobody, lásky a pacifismu, zakořenilo v myslích lidí.

V komunitách hippies jakoby na čas vstalo z mrtvých původní křesťanství (ovšem bez přímého vyznání Boha) svým idealismem a formou komunitního soužití. Ze síly tohoto hnutí vyrostl světový pacifismus. Ovoce hippies můžeme vidět po světě jako odpor k válkám a násilí, odpor k násilí na přírodě, touhu po osobní i politické svobodě, realizovanou u nás v české republice pod heslem, které jakoby patřilo k jejich slovníku: *Pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávisť*.

Mnozí z mladých lidí, kteří „prozřeli“ a našli duchovní svět v komunitách „dětí květin“ jak byli hippies nazýváni, jej hledali v orientálních naukách hinduismu a buddhismu. Někteří u něj zůstali, někteří hledali dál a zakotvili v křesťanství. Silné pouto mezi komunitou hippies a katolickou církví se vytvořilo v sousedním Polsku. Díky celoživotnímu dílu kněze *Andrzeje Szpaka*, který se polským hippies programově věnoval a každoročně doprovází tzv. hippiepielgrzymku k P. Marii do Czenstochowe, vzniklo živé spojení. V posledních 25ti letech se zmiňované poutě účastnily také stovky podobně smýšlejících nebo sympatizujících mladých

lidí z České republiky. Společenství existující u našich sousedů je živým důkazem spřízněnosti spirituality hnutí hippies s křesťanstvím.

Ale vraťme se k počátkům hnutí a především k poezii.

Na začátku stál básník Allen Ginsberg a kvílel nad světem své doby jako skutečný starozákonní prorok. To bylo v r. 1955:

„Viděl jsem nejlepší hlavy své generace zničené šílenstvím, hystericky obnažené a o hladu, vlekoucí se za svítání černošskými ulicemi a vztekale shánějící dávku drogy, hipstery s andělskými hlavami, celé žhavé po prastarém nebeském kontaktu s hvězdným dynamem ve strojně noci,

kteří v bídě a vhadrech a se zapadlýma očima a podnapilí vysedávali a kouřili v nadpřirozené temnotě bytů se studenou vodou, vznášeli se při tom nad vrcholky velkoměst a kontemplovali o džezu,

kteří odhalili mozky Nebesům pod nadzemní dráhou a spatřili mohamedánské anděly, jak se potácejí prozřelí po střeších činžáků,

kteří procházeli univerzitami se zářivýma studenýma očima, měli halucinace o Arkansasu a tragédii Blakeova světa mezi válečnými vědátory,

kteří vyloučili z akademií pro bláznovství a publikaci obscénní ódy na oknech lebky,

kteří křehli zimou v neholených pokojích ve spodním prádle, pálili peníze v koších na odpadky

a naslouchali přes zed' Hruze,

(...)

Jaká sfinga z cementu a z alumina jim rozrazila lebky a pozřela jejich mozky a fantazii? Molochu! Samoto! Špíno! Šerednosti! Popelnice a nedosažitelné dolary! Děti vrískající pod schody! Chlapci vzlykající v armádách! Starci plačící v parcích!

Molochu! Molochu! Noční mouro molocha! Molochu nelásko! Mentální Molochu! Molochu, těžkopádný soudce lidí!

(...)

Carle Solomone! Jsem s tebou v Rocklandu

Kde jsi větší šílenec než já (...)

Jsem s tebou v Rocklandu

kde nás elektrifikované probouzejí z komatu letadla našich vlastních duší hřímící nad střechou přiletěla svrhnout andělské pumy nemocnice se sama rozsvěcí imaginární zdi se hroutí Ó vychrtlé legie běhají venku Ó hvězdnatý šok milosrdenství věčná válka je tu Ó vítězství zapomeň na své spodní prádlo jsme svobodni

Jsem s tebou v Rocklandu

v mých snech z tebe kape jak jsi cestoval po moři a kráčíš po dálnici napříč Amerikou v slzách ke dveřím mého domku v Západní noci

(...)

Svět je svatý! Duše je svatá! Kůže je svatá! Nos je svatý! Jazyk a ocas a ruka a prdel je svatá!

Všecko je svaté! Každý je svatý! Každé místo je svaté! Každý den je ve věčnosti! Kdekdo je anděl!

Vandrák je svatý jak serafín! Šílenec je stejně svatý jako ty má duše!

(...)

Svatý New York Svaté San Francisco Svatá Peoria a Seattle Svatá Paříž Svatý Tanger Svatá Moskva Svatý Istanbul!

Svatý čas ve věčnosti svatá věčnost v čase svaté hodiny v prostoru svatý čtvrtý rozměr

*svatá pátá internacionála svatý anděl v Molocholvi
Svaté moře svatá poušť svatá železnice svatá lokomotiva svaté vize svaté halucinace svaté
zázraky svatá oční bulva svatá propast!
Svaté odpuštění! milosrdenství! charita! víra! Svatá! Naše! těla! trpící! šlechetnost!
Svatá nadpřirozená zvlášť nádherná inteligentní dobrota duše!“⁵⁶*

Ginsberg je pořád, i po 60ti letech křičícím svědomím naší doby. Jeho šílenství je naším šílenstvím. Je svědomím bohaté západní společnosti, která v rozmaru, ale i duchovním zmatku neví kudy kam... Vrhá na nás bez slitování celý svět se vši jeho špínou i krásou, tělesností, bezradností ducha i bohatstvím kultur. Svědčí o tom, že VŠECHNO už je tu.

V naší zemi je nejznámějším básníkem spjatým s beatniky *Václav Hrabě*.

Hnutí hippies u nás nedosáhlo takové síly a organizovanosti jako v Americe, západní Evropě nebo v Polsku. Nicméně se formovala ohniska mladých lidí soustředěná kolem jednotlivých silných osobností. V Praze to bylo kolem *Milana Knížáka*, pak kolem lidí ze skupin *Plastic People of the Universe* a *Dg 307*.

V Brně „beatničil“ a psal svůj divoký život i poezii bohém *Pavel Thaler* řečený *Zrzek*.

V hippie-komunitě Nová Víska u Chomutova vznikl legendární undergroundový časopis *Vokno*, který byl šířitelem nezávislé kultury v Čechách. Spolu s uvedenými skupinami, jejichž odsouzení mělo vliv na založení Charty 77 a řadou dalších měl svůj podíl na pozdějším pádu komunistického režimu u nás.

Díky postavě již zmíněného písničkáře a evangelického kněze *Svatopluka Karáska* a *Martina Jirouse* z Plastic People přicházely ke slovu inspirace s křesťanskou tematikou, které vyústily ve zcela nevšední hudební zpracování pašiových her.

Připomínáme jen některá z mnohých jmen na která lze vzpomenout, v souvislosti s beatniky a hippies. Bylo to asi poslední z velkých hnutí, nesených duchem vnitřní touhy po společenství. V lásce a svobodě, v naivní touze po absolutní čisté podobě komunitního života. Jeho esprit z větší míry vyprchal. To, co přineslo, zdá se zůstalo životné, pokud se spojilo se zdrojem, s Kristem, tak jak se to povedlo v Polsku. A je to i pro Kristovu církev znovu občerstvením a pramenem živé vody.

2.4 - a ještě o filmu

Budiž opět úvodem této kapitoly řečeno, že se zde nezabýváme tříděním nebo analýzou filmového umění, ale jedná se nám o uchopení míry a formy jeho současného působení v obecném slova smyslu. Už samotné médium vnímají někteří lidé oddaní filmu takřka v posvátné poloze:

„Uvědomíme-li si, že základním prostředkem při vzniku filmu na všech etapách, od exponování filmové suroviny až po komunikaci s divákem při prezentaci v kině, je proud světelných paprsků jako věrohodný řád stále a neměnné skutečnosti zákonů světla po celou dobu své existence, pak už nezbyvá než přiznat, že filmové umění nelze definovat jiným způsobem, než jak je definována právě gotická katedrála či tok spirituálního časoprostoru v centru dramaturgické spirály, a sice jako: „Sebeidentifikující světelný tvar, dynamicky totožný s prostorem.“⁵⁷

⁵⁶ GINSBERG A., *Neposílejte mi už žádné dopisy*, Maťa – Praha – 2012, báseň „Kvílení“ – překlad Jan Zábana

⁵⁷ SUCHÁNEK V., *Souhvězdí touhy*, (on line),

<http://www.nostalghia.cz/webs/andrej/clanky/suchanek/index.php> (citováno 8. 4. 2012)

Takto vznešeně definuje český filmař a teoretik filmové umění a klade tak i jasně spirituální význam veškerému filmovému projevu.

Titul rozpohybované obrázky, jak se občas filmu říká připomíná jeho spjatost s obrazem, obrazným uměním. Avšak charakteristické pro literaturu, divadlo i film je jejich dějovost, to, že základem uměleckého díla zde, je různými způsoby vyprávěný příběh.

Tím se liší od kategorií umění popsaných v předchozích oddílech. V příběhu není možné pokoušet se ukázat najednou všechno nebo naopak vůbec nic. Musí mít konkrétní náplň odpovídající průběhu času. Také proto si možná, přes všechny umělecké experimenty uchovává toto umění největší srozumitelnost a kontakt s divákem.

Jak se příběhy v literární, divadelní a hlavně filmové podobě podílí na duchovním životě lidí 21. století? Zásadně.

Dostupnost filmového umění, díky televizi a internetu, z něj činí prostředek s obrovským vlivem. Lidé nejrůznějšího věku, zaměření i inteligence bez rozdílu konzumují jeden příběh za druhým.

Kvalita nejrozšířenějších příběhů - televizních seriálů - bývá tragicky nízká, jak z hlediska hloubky poselství, které dílo přináší, tak po filmové stránce. Výjimek je málo.

Jen o málo lepší je většina hraných filmů. Hollywoodská produkce má střídavou kvalitu. Takže nekritický televizní divák – konzument – je ovlivňován směsicí nejrůznějších filmových osudů, historek, nápadů, fantsmagorií, tragedií i komedií.

Nosným motivem zůstává, stejně jako v pohádkách nebo eposech dávných časů, věčný zápas dobra a zla. Naštěstí pořád ještě vítězí dobro nad zlem. Staré příběhy jsou zazovány do nových kulis, aréna zápasu se zvětšila. K dispozici je celý vesmír, ve kterém hrdinové bojují např. s věčně se převtělujícím *Vetřelcem* (symbolické je, že jeho přemožitelkou je žena) nebo desítkami dalších oblud, duchů, temných vládců, mimozemšťanů apod. Oblíbeným námětem jsou globální katastrofy s apokalyptickými rysy.

Množství prastarých myšlenek a legend je znovu filmově uchopeno. Např. hinduistická představa reálného světa jako pouhé iluze, prelud, *mája* je do současnosti (nebo brzké fiktivní budoucnosti) převedena filmem *Matrix*. Výpravné filmy přepisují literární předlohy o bájných říších starého světa, vyprávějí příběhy o tíži zla. Jak je těžké nést jeho předmět, nepodlehnout jeho kouzlu a pro vítězství nad nimi nutné se obětovat (*Pán prstenů*). A podobně křesťanské podobenství najdeme v *Letopisech Narnie*, kde lev, král pohádkové říše obětuje dobrovolně svůj život za své království, aby pak mohl vzkříšen vstát...

Je také množství filmů vypovídajících o historii, skutečném utrpení skutečných lidí, kteří žili zde na zemi. Zpřítomňují a dávají alespoň trochu prožít martyrium. Kristovo utrpení na Golgotě, Jany z Arku na hranici, mučených ve věznicích, vojáků ve válce, utrpení Židů v plynových komorách, příběhy všeho utrpení kdekoliv na světě.

„Současný technokratický svět, který je více a více pragmaticky zahleděn do povrchní dokonalosti sebe sama, těžko přijímá poselství jdoucí sice skrze technicky nejmodernější umělecký druh, ale zdánlivě z mrtvých hlubin staletí. Teprve v poslední době a zatím pouze v určitých kruzích se v této souvislosti začíná mluvit o něčem, co je s velikou dávkou opatrnosti charakterizováno pojmem: „umění (film) jako teologie“.“⁵⁸

⁵⁸ SUCHÁNEK V., Souhvězdí touhy, (on line),
<http://www.nostalghia.cz/webs/andrej/clanky/suchanek/index.php> (citováno 8. 4. 2012)

Ve filmovém umění se objevují díla, která se pokouší ne-příběhovým, pouze obrazným, filmovým způsobem vystihnout stav světa v jeho celku. Příkladem takového filmu je *Baraka*. Filmová freska zachycující dokumentární formou život lidí všech nejrůznějších kultur a náboženství na zemi. Obrazy hinduistických pohřebních obřadů, tančících dervišů, modlících se židů, meditujících buddhistů, pravoslavných či katolických kněží při bohoslužbách se zde prolínají s obrazy mohutných přírodních scenérií, s vodami, horami, oblaky, zvířaty. A také lidmi všech ras, ze všech koutů světa. Objevují se kruté obrazy z historie – války, koncentrační tábory, výbuch atomové bomby. Pokračují obrazy současné civilizace – města přeplněná auty a lidmi, chudinské slumy na okrajích velkoměst, žebráci na indických smetištích. Obrazy přetechnizovaného a centrálně řízeného světa, kdy živá kuřata na výrobních linkách jsou podobná lidem v následných obrazech z fabrik, metra, ulic, sídlišť. Velkolepá filmová vize končí dlouhými nočními záběry na hvězdnou oblohu. Jakoby v nalezeném klidu, v očekávání...

Jiným způsobem realizují své poslání v duchu „umění jako teologie“ hrané filmy, které se stávají uměleckým dílem v pravém slova smyslu ze své podstaty. Jejich náměty nemusí mít vůbec náboženský charakter. Nejedná se o příběh nebo obraz „sám o sobě“, ale jejich spojení, včetně hudby, do „spirituálního“ útvaru, který nepůsobí popisem reality, ale přímo realitu vyzařuje, vyzařuje tajemným způsobem pravdu o ní. Takto pojímané filmové umění dává pak nejvyšší uměleckou informaci o celku stvořeného, přirozeného i nadpřirozeného světa.

„Můžeme mluvit o „kultovních“ tvůrcích duchovního filmu (religionistický pojem „kult“ je zde plně na místě); patří k nim bezpochyby Carl Theodor Dreyer, Robert Bresson, Jasudžiró Ozu, Andrej Tarkovskij, často bývají jmenováni Kendži Mizoguci, Ingmar Bergman, Roberto Rossellini, Wim Wenders, z tvůrců „kacířského“ zaostření Luis Buñuel, Pier Paolo Pasolini, a je věcí diskuse, zda do této kategorie zahrneme i Akiru Kurosawu, Martina Scorseseho, Krzysztofa Kieślowského, Michelangela Antonioniho či Larse von Triera.“⁵⁹

Dovolme si zcela neodborným pohledem, na základě osobního spříznění, připojit ještě jména *Federico Fellini, Stanley Kubrick, Andrzej Wajda, Krzysztof Zanussi* a samozřejmě *František Vlácil*. Je příznivým zjištěním, že většina z těchto tvůrců je obecně známa, měly a mají trvalý vliv na vývoj kinematografie svých zemí i za jejich hranicemi.

„Spojení kritérií obsahových, konfesních, hodnotových, etických a estetických a jejich stvrzení principem autority představuje mj. Kánon pětáctyřiceti doporučených filmů, který v roce 1996 zveřejnil Vatikán k uctění stého výročí kinematografie; vybrané tituly jsou v tomto seznamu roztrženy do tří skupin nazvaných Náboženství, Hodnoty a Umění.

Ekumenické poselství tohoto seznamu je snadno čitelné: v prvních dvou seznamech se uznávají i díla vzešlá z kulturního okruhu protestantismu (Slovo), pravoslavi (Andrej Rublev), hinduismu (Gándhí) buddhismu (Barmská harfa), či dotýkající se holocaustu (Schindlerův seznam, Na shledanou, děti), třetí seznam je souborem vybraných klasických děl ze západních kinematografií. Seznam posvětil jen dva, resp. tři filmy o Ježíšovi: Pasoliniho Evangelium sv. Matouše, raný film společnosti Pathé Utrpení Ježíše Krista a Griffithovu Intoleranci. Zařazením snímku Nazarin se Vatikán smiřuje se zapřísáhlým ateistou a antiklerikálem Buñuelem. Seznam potvrzuje důležitost jakési základní řady filmů, které bývají

⁵⁹ BLAŽEJOVSKÝ J., Spiritualita ve filmu, disertační práce FF MUNI, 2006, (on line), http://is.muni.cz/th/5142/ff_d/, (citováno 9. 4. 2012)

jako spirituální citovány nejčastěji (Andrej Rublev, Utrpení Panny Orelánské, Evangelium sv. Matouše, Terezie, Slovo, Babetina hostina). “⁶⁰

Ze všech uvedených tvůrců je nutné vyzdvihnout zcela výjimečného ruského filmaře Andreje Tarkovského. Ačkoliv on sám se bránil symbolickým výkladům svých děl, síla, kterou jeho filmy promlouvají, nutí řady světových (i českých) teoretiků k hledání skrytých významů a souvislostí. Více než o jeho symbolický výklad jde však o to jak z hloubi vkořeněné, zažité (křesťanské) kultury se uměleckou transformací vynořuje živý, působící, promlouvající obraz. Existující důkaz působení Ducha skrze tvůrce, který je poslušný vnitřního volání. Velmi podrobně se Andreji Tarkovskému u nás věnuje již výše citovaný Vladimír Suchánek. Jeho celoživotní filmové dílo vykládá symbolicky v souvislostech k aktům nesených křesťanskou praxí. Každému z Tarkovského filmů přiřazuje jeden z nich:

„Andrej Rubljov: "Vyznání víry" (1966)

Toto jsou moje dějiny. Odtud pocházím a nesu si je ve svém srdci aniž je mohu sám nějak ovlivnit. Toto je i moje odpovědnost. Moje srdce z toho čerpá sílu, pravdu i smysl cesty, kterou hledám skrze své viny a pokání. Svým životem žiji ikonu a svým konáním tuto ikonu maluji jako věrouku, jako poznání i jako vyznání víry.

Solaris: "Návrat k otci" (1971)

Jsem však jenom člověk a proto stále bloudím po cestě svého života. Potácím se se svou pýchou, neurózou a samolibostí. Opouštím vše, abych sám sobě dokázal svou nezávislost a jsem navrácen zpět skrze oblouk utrpení. Hle, všechna má radost a všechna má svoboda je v nalezené pokoře mého návratu do domu svého otce.

Zrcadlo: "Zpověď" (1975)

Tam je láska. Ona mi otevře oči, srdce i vědomí. Jenom se jí musím zcela oddat a věřit jí tak, jak ona věří a miluje mě. A najednou mohu mluvit a říci kdo jsem. Ona mi otevře poznání. Ona mi ukáže cestu odkud jdu, kam a proč.

Stalker: "Křest" (1979)

Jdu po této cestě a nejsem sám. Všichni po ní musíme jít a dojít až na konec. I když to bolí, i když to dráždí a sráží nás to až na dno samých sebe. Musíme následovat, jít po stopě a to provokuje naši samolibost, omezuje pocit svobody. Nevíme, že naše slepota nás vyčerpává, staví proti vlastnímu srdci. Ale musíme to pochopit a přijmout a stanout v znovu nalezené pokoře před absolutnem.

Nostalgie: "Anamnézis" (1983)

A pojednou se nám začnou propojovat souvislosti vlastního života. Skrze obrazy a vzpomínky na vlastní dětství se nám do srdce prolne krajina naší touhy. Tak důvěrně známá, tak bolestivě vytoužená a přitom navždy ztracená vlastním selháním. Tam je hledaný cíl, svoboda, čistota a pravda. To není navždy ztracený ráj. To je tak lehkomyšlně opuštěný dům mého otce.

Oběť: "Chci být tvůj syn" (1986)

A teprve nyní pochopím, že skutečná pravda a svoboda mého života je právě v přirozenosti života samého. Zbavit se všeho, co mě tíží, překáží, co mezi mě a Boha staví zeď. Tedy všeho toho, co umenšuje lásku. Pojmenovat svou vzpouru proti Bohu a odmítnout tím nepravdu

⁶⁰ Tamtéž

světa vlastních umělých konstrukcí a falešných krás. Když poté učiním z myšlenek čin, tak už nezbyvá nic jiného než vstoupení.

Je to obraz lidské křížové cesty, protože každý život prožitý na cestě za poznáním pravdy je bolestí. To je také jeden z axiomů lidského života. Zjednodušeně řečeno, ve filmech Tarkovského jde o jedinou prostou věc. O obraz lidského bolestného hledání a nalézání a ještě bolestivějšího návratu, skrze který se člověk dobírá pravdy svého života - pravdy o sobě v Bohu.“⁶¹

Na závěr pojednání je ještě nutné zmínit působení dokumentárního filmu. Dokument si vydobyl pevné místo zejména v televizní produkci. Má-li být hodnocen jako umění, pak jistě jeho největší uměleckou ambicí musí být pravdivost. To se daří díky technice a odvaze filmařů v řadě dokumentů o přírodě, o planetě zemi i o lidech na ní. Viděné tajemství dosud ukryté v divočině, hlubinách moře nebo kokonce ve vesmíru v nás vyvolává úžas. Onen úžas, ze kterého pramení nadšení, o kterém hovořil Jan Pavel II ve svém Dopise umělcům.

Úžas vyvolávají také mnohé dokumenty natáčené o lidech. Ať už je to zjištění jejich podobnosti v nejzákladnějších projevech všude na světě nebo naopak nalezení originality v každém jednotlivém osudu; síla z nich vyvěrající je příkladem pro nás.

Ve srovnání s duchovními hlubinami „uměleckého“ filmu může dokument vyznívat jako banální, málo transcendentní. Jeho silou je však nezpochybnitelná pravdivost, spiritualita stvořeného, nalezená a ukázaná „krása, která spasí svět“...

2. 5. 1 - shrnutí poselství

Všechny předchozí příklady jsme uvedli jako důkaz pravdivosti tvrzení uvedených v úvodu této studie – že člověk má v svém srdci opravdu vepsanou touhu, jež se uměním probouzí v *onu tajuplnou tesknostu po Bohu*, jak o ní mluví Jan Pavel II. Nedokáže ji však rozšifrovat, určit a církve mu zřejmě nepomáhá.

Zůstává otázkou: Je možný návrat k původnímu spirituálnímu souznění? A je vůbec spirituální souznění nutné a žádoucí? Není možné stav odcizení změnit, zvrátit prostě jen menším lpením a větší empatií? Není čas nést svou kůži na trh? Dokážeme porozumět slovům apoštola Pavla „*když jsem slabý, jsem silný*“ (2. Kor 12, 1); učinit se slabým ve smyslu otevřené náruče? Dokážeme překonat strach z jinakosti? Obavu o otevřený poklad?

Cesta vpřed je cesta ke kořenům. Kristus není ani církev ani kostel ani papež ani kněz. Není to nic „odborného“, jak to vnímá veřejnost a jak by to v mnohých ohledech sama církev ráda zachovala. Kristus je život obětovaný za druhého. Život a láska – to zná každý člověk.

V této „čiré“ podobě to také vnímá většina umělců. Zobecňují, hledají podstatu, nezřídka hledají také vztah k velkým ideálům, náboženstvím, hnutím, které prošly a procházejí historií. Podle svého naturelu a míry odvahy se s nimi vyrovnávají, jiní se jim vyhýbají nebo si i nebezpečně pohrávají. Vystává otázka hodnocení, otázka *rozlišení duchů*. V tom jim církev může hodně pomoci, má svou hlubokou zkušenost.

⁶¹ SUCHÁNEK V., Souhvězdí touhy, (on line), <http://www.nostalghia.cz/webs/andrej/clanky/suchanek/index.php> (citováno 8. 4. 2012)

2. 5. 2 - otázka hodnocení

Pro zhodnocení umění (ale i církve a nakonec jakéhokoliv lidského díla) platí bez výhrad: „*Po jejich ovoci je poznáte*“. (Mt 7, 15)

Problém je samozřejmě v tom, že ovoce zraje určitý čas. Zatímco s odstupem času dokážeme umění i historii hodnotit s určitou jistotou, hodnocení v okamžiku jejich tvoření je věcí intuice a odhadu. S nutností přijetí rizika omylu.

Lze říci, že z každého díla vane určitý duch. Duch, který nás zasáhne nebo mine. Pokud nezasáhne, je dílo zřejmě určeno někomu jinému, nemusí být nutně slabé nebo špatné. Vyžaduje-li si dílo „násilím“ naši pozornost manipulací, nepravdou, přesvědčováním o svém významu nebo kráse, nemluví-li ze své podstaty, je to dílo slabé, kýčovitě.

Obtížná pro tvůrce i diváka jsou díla nerozlišující dobro a zlo. Ta nás většinou zasáhnou, bývají někdy velmi silná svou blízkostí, pokud zůstávají syrově pravdivá, odrážející realitu. Velkým nebezpečím mohou pak být „faustovské hrátky“ umělce se zlou mocí (v nichž peníze jsou jen tím malým zlem), pokušení vědomě převracet znaménko plus a minus, vydávat úmyslně zlé za dobré a naopak. To je hřích proti Duchu, který se neodpouští.

Ale domníváme se, že je to prvek v umění stejně ojedinělý jako ve filozofii. Zasvětit se zlé mocí, upsat se krví, úmyslně chtít zlo, na to má málokdo. Většina případů „zlého“ umění jde na vrub jen neznalosti, nepochopení, pýchy, omezenosti popř. hlouposti.

To však vůbec neznamená, že divák může být k těmto věcem shovívavý. Má právo a snad i povinnost vyjádřit se odmítnutím, přijetím nebo nepřijetím. Slovním i fyzickým. Zůstat otevřený, ale kritický. Nakonec i pro umělce je pravdivá reakce tím nejlepším, čeho se mu může dostat.

„Solovjov přišel s objevem, že způsob uměleckého myšlení je ve své podstatě mystický, prorocký.“⁶²

To čeho si povšiml Vladimír Solovjov na počátku 20. století předjímalo charakteristiku, kterou podal o umění J. Chalupěcký v 60tých letech téhož století. Nyní se ocitáme o dalších 50 let dál a vnímáme, že umění náboženství nahradit nemůže. Nakonec i sám Chalupěcký tento fakt tušil:

„Umění nepřináší žádné soudy, (...) vskutku neukazuje cestu životem. Nutí člověka, aby si ji hledal sám.“⁶³

To je zásadní odlišnost od náboženství. Všechna světová náboženství vznikala na pomoc člověku, chtěla být nástrojem ukazujícím správnou cestu a chtějí jím být dodnes. Umění v tomto pojetí může být „cestou k cestě“. A to nejen ve smyslu nalezení nebo nalézání „správné stezky“, ale také jako reflexe, korekce, oprava, nové zprůchodnění všech, již zavedných cest. V tom také lze spatřovat jeho prorocký charakter.

Na otázku položenou v úvodu práce můžeme tedy odpovědět: Nalezení duchovní shody mezi uměním a církví je možné, je pouze otázkou otevřenosti a vůle obou stran po skutečně pravdivé reflexi skutečnosti. Východisko ze života je nabídnuto člověku skrze církev. Umění mu pomáhá, samo však neumožňuje konečnou odpověď.

⁶² ŠPIDLÍK T., Člověk , agapická osoba, s.328, in ŠPIDLÍK T. – RUPNIK M.I. Nové cesty pastorální teologie, Refugium Velehrad – Roma – 2008, s.328

⁶³ CHALUPECKÝ J., Umění dnes, Nakladatelství čs. výt. umělců – Praha – 1966, s. 49

2. 5. 3 - reflexe nejaktuálnějšího stavu

Celek výtvarné galerijní scény vnímané v rámci evropského prostoru pokračuje ve své komické a děsivé jasnosti i zmatenosti, kterou reflektuje současný svět. Čerpající z článků *T. Pospiszyla* v Lidových novinách se podíváme na výstavu do Lyonu.

Respektovaná přehlídka *11. bienále současného umění v Lyonu* - proběhla od září do prosince 2011 s podtitulem „Zrodila se příšerná krása“.

Brazílská umělkyně zde nabídla živé slepice s upevněným pestrobarevným peřím, proměněné v „cosi jako zmutované pávy“. Při tom použila techniku, která se používá při prodlužování lidských vlasů. Slovenský výtvarník vytvořil textové a prostorové modely mnohadimenzionálních vesmírů. Mexický umělec vystavil obří glóbus na jehož plášti se nachází schéma fungování globálních sociálních sítí. Jihoafrická performerka v čepici v podobě obřího penisu vypráví příběh prapředka člověka, jindy natřená na růžovo přehrává na elektrickou kytaru izraelskou hymnu před betonovou zdí, která odděluje židovský stát od palestinských území.

Jedna „z nejvyhledávanějších“ českých umělkyně *Eva Koťátková* zde dostala k dispozici celý sál, který naplnila prostorovou instalací *Převýchovný stroj*. Černě vymalovaná místnost je vyplněna různými přístroji, držáky na knihy i lidská těla. Vyjevuje celkové poselství: děti jsou vsazovány do různých pomůcek připomínající klece. Učí se správným polohám pro čtení a psaní, ale současně zabraňují dělat cokoli jiného.

Polohu současného umělce vzhledem k tvorbě a světu charakterizuje slovní doprovod Koťátkové k instalaci: *“Možná, že se tím završí můj zájem o svět dětí a jejich výchovu. Téma tu už je hodně abstrahované. Vytvořila jsem děsivý mechanismus, který sice něco kontroluje a řídí, ale není jasné co a jak. Ale kdoví co budu dělat za rok.“*⁶⁴

Současný „galerijní“ umělec nemá dlouhodobý záměr a cíl, reaguje vpravdě prorocky spontánně na situaci. Zároveň tápe a „řeší“ jen to, co jej v dané chvíli nejvíce zasahuje. Je příliš individualistický „odborný“. Trvale ztrácí srozumitelnost a tak i význam, nemá-li jiné zakotvení než umění samo. Jedná ve své tvorbě útržkovitě, přelétavě, i pro diváka často nesrozumitelně, zmateně.

Oproti tomu existují fenomény trvaleji poutající pozornost diváků. Svět hudby, filmu, poezie, ryzí umění ve veřejném prostoru – street art. Agrosymboly tvořené v duchu estetiky dějinně přijaté krásy a s použitím dějinně závažných symbolů. Umění minimalismu spojené s „vyprázdňeností“ velkých asijských filozofických a náboženských systémů, ale také s praxí křesťanských řádů. Funkcionalismus, minimalismus v architektuře se prosazuje na celém světě. Prosadí se ve všech oblastech umění? A kolik vlastně zbývá ještě času?

2. 5. 4 - apocalypse now?

„Jedli, pili, ženili se a vdávali až do dne, kdy Noé vešel do korábu a přišla potopa a zahubila všechny. Stejně tak bylo za dnů Lotových: Jedli, pili, kupovali, prodávali, sázeli a stavěli; v ten den, kdy Lot vyšel ze Sodomy, spustil se oheň a síra z nebe a zahubil všechny.“

(Lk 17, 27)

⁶⁴ POSPISZYL T., Zrod příšerné krásy, Lidové Noviny, 16. září 2011

Nedá se říci, že by současné umění mluvilo jen o strachu ze záhuby. Spíše v něm dříme určitá neuchopitelná naděje ve smyslu: „*Když se toto začne dít, napřimte se a zvedněte hlavy, neboť vaše vykoupení je blízko.*“ (Lk 21, 28)

Skoro by se zdálo, že apokalyptickou fázi má umění již za sebou. Snaží se jít dál a nabídnout čistý „Nový Jeruzalém“. Někteří (např. malíř *Václav Bošтік*) i doslova.

Je pochopitelné, že církve nechce opakovat chyby minulosti přehnaným očekáváním konce. Vždyť byl očekáván (jak dnes chytře víme zatím neoprávněně) téměř ve všech historických etapách křesťanství. Různá apokalyptická očekávání jsou v dnešní době navíc před celou veřejností znevěrohodněna opakovanými vyhlášeními Svědků Jehovových a mnohých dalších „proroků“.

Nemíníme se se k nim připojit. Neučnil tak ani Kristus: „*O tom dni a hodině však neví nikdo, ani andělé v nebi, ani Syn; jenom Otec sám.*“ (Mt 14, 36)

Neměli bychom ale naopak ani zapomenout, že jednou konec přijde.

Je možné, že nám dává ještě čas...

Ať nám tedy naléhavá slova různých současných proroků neslouží k obavám a rezignaci. Naopak ať v nás probudí touhu po vši pravé duchovnosti a zbožnosti, *vůli ke smyslu*, vši, které jsme jen schopni.

K takové vůli, jež by zahrnula i daleko větší toleranci, otevřenost a vstřícnost všech náboženských a filozofických systémů a vůbec všech lidí.

Takto chápeme hlubší spolupráci církve s umělci, jak ji nastínil Jan Pavel II.

Abychom připravili cestu...

3.1 - co se dá (možná) dělat; co se již děje - praktické příklady spolupráce

"Tak jako se ode dnů apologetů církev učila zabývat filozofií, tak jako se neustále potýkala s politikou, jako se stále zabývala oněmi skutečnostmi, které ji v nejpravějším smyslu slova zasahovaly, tak se musí odhodlat k permanentnímu dialogu s uměním,"⁶⁵

To napsal v roce 1972 rakouský kněz Otto Mauer, jehož aktivita dlouho budila nevoli rakouských církevních hodnostářů. Ti většinou nesdíleli Mauerovo přesvědčení, že i moderní umění je jedním z mnoha způsobů, jimiž Bůh promlouvá k lidem.

Na počátku této studie stálo varování laskavého teologa, jehož se dostalo autorovi: *Nechtějte nikomu radit, co má dělat!*

A nutno uznat, že má pravdu; vzpomeňme na trám ve svém oku a netahejme cizí třísku.

Musíme však navrhnout několik praktických věcí, které se snad dají realizovat, abychom neupěli pouze v teoretické rovině.

Prosíme tedy o shovívavost; v uvedených možnostech jsou příklady aktivit, které někde již probíhají, jinde se připravují. Co je možné podniknout?

- otevřít kostely ve větší míře výstavám současného umění a koncertům. *Noc kostelů* je v tomto ohledu výborným průkopnickým činem Námitky některých duchovních správců, že chrám, dům Boží, je místo výhradně pro modlitbu, neobstojí. Vždyť kostel je také místo slavení, prostor Boží oslavy člověkem. V takovém duchu pojal interier svého kostela německý duchovní Friedhelm Mennekes. To je také nejznámější příklad otevřené fungující spolupráce teologa s výtvarníky⁶⁶
- nabídnout kontakt mezi církevními hodnostáři a vedoucími uměleckých škol, případně nabídnout přednášky a diskuze na výtvarných a teologických školách
- pořádat výstavy současného umění v seminářích
- pořádat na farách výtvarná sympozia (ať už sochařská nebo malířská) s konkrétním námětem (uvědomujeme si ovšem finanční i organizační náročnost takového podniku; možnost ve spolupráci s obcí)
- založení biskupských sbírek současného umění v jednotlivých diecézích
- církevní podpora umění ve veřejném prostoru – výtvarné soutěže apod.
- založit akademii sakrálního umění
- pořádat bienále křesťanské výtvarné tvorby
- navázat spolupráci s festivaly křesťanského umění ve světě (např. v Holandsku)
- pořádat výtvarné mise (např. do kostelů severních Čech)

V Praze funguje Centrum teologie a umění jejímž vedoucím je Norbert Schmidt, pořádá přednášky a výstavy současného umění v kostele sv. Salvátora v Praze. Je možné navázat spolupráci.

⁶⁵ Otto Mauer, (14. února 1907 – 9. října 1973) byl rakouský kněz, sběratel umění a mecenáš. Vedl ve Vídni galerii avantgardního umění.

⁶⁶ Friedhelm Mennekes SJ(* 1940), jezuita a emeritní profesor praktické teologie a sociologie náboženství na Phil.-theol. Hochschule Sankt Georgen ve Frankfurtu nad Mohanem. Od konce 70. let se aktivně účastnil dialogu církve, víry a špičkového současného umění a to nejdříve pořádáním výstav ve Frankfurtu nad Mohanem ve své farnosti Nied a na frankfurtském hlavním nádraží. V letech 1987-2008 působil v Kolíně nad Rýnem, kde založil dnes již světoznámou Stanici umění sv. Petra - Kunst-Station St. Peter. Mennekes je autorem mnoha knih, katalogů a odborných článků a hostujícím profesorem na několika světových univerzitách.

V Kroměříži a také v Olomouci probíhá každoročně festival Forfest, který se soustředí na současnou hudební a výtvarnou scénu, řeší problém návratu duchovních obsahů do soudobého umění.

Někteří osvícení teologové se podílejí kurátorsky na vedení obecních galerií (např. galerií ve Velké Bystřici).

V rámci české republiky bylo realizováno několik desítek liturgických úprav reflektujících lépe či hůře současné umění. Srovnání proběhlo v několika publikacích na úrovni spíše jen architektonické. Celkové výtvarné srovnání (a kritika) by mohlo být vodítkem a pomocí duchovním správcům, kteří o úpravách nebo novém vybavení uvažují.

3.2 - komentář výtvarníka

Měl jsem ve svém profesním životě sochaře několikrát možnost rozvinout práci na interiéru kostela. Někdy samostatně jindy ve spolupráci s architektem. A farářem samozřejmě. V kostele sv. Jiljí v Brně se mi (věřím) podařilo pracovat s prvky současného výtvarného umění ve spojení s tradičními symboly křesťanství. Architektem byl *Jiljí Šindlar*, farářem a zadavatelem realizace v r. 2004 *Karel Cikrle*. Kostel je původně románskou stavbou s přistavěným gotickým chórem a barokním zaklenutím románské části.

Při obhajobě projektu v soutěži jsem tehdy napsal:

Umělec pracující pro církevní prostor, má několik zdánlivě velmi protichůdných povinností. Totiž – stavět na tradici a přesto ji v určitém smyslu bourat, střežit podstatu myšlenek a idejí starých stovky (tisíce) let a přesto neopomenout nic z toho, čím byly až doposud v dějinách rozvinuty. Odkrývat tajemství Božího úmyslu s člověkem a zároveň se nepokoušet toto tajemství zcela vyslovit ani zcela pojmenovat, protože jeho vyslovením podstata mizí. Ve svém tvoření oscilovat mezi službou a hrou, hrou hravou, ale i smrtelně vážnou, protože v ní nejde o nic méně než o smrt a život, naši smrt a náš další život. Je to tajemství smrti a lásky, která nad ní vítězí.

Církevní prostor, kostel - chrám, zvláště starý chrám, jako je kostel sv. Jiljí v Komárově, bývá tímto pocitem nasáknut; prosycen usilováním generací, které před námi řešily tentýž problém, je to místo kde **spočívá tajemství**. Tajemství, které má pro každého jinou barvu, vůni, chuť a zvuk, které však společně pociťujeme (a to často i s lidmi, kteří by sami sebe označili za nevěřící)...

A tak musí umělec ukazovat a zároveň skrývat, být oblečený a přeci nahý, musí křičet a zároveň mlčet. Musí být, jak říká apoštol Pavel, pro všechny vším...

Retabulum v kostele sv. Jiljí pojímá výtvarně **Starý a Nový Zákon** jako symbolicky vrstvený objekt, kdy jeho části (vrstvy) představují jednotlivé knihy Zákona. Celková forma objektu by pak měla připomínat loď, či koráb, ohraničující duchovní skutečnost, které říkáme křesťanství, Znak a fragmenty textů vytesané v trupu „lodí“ připomínají dějiny, kterými tato loď „proplula“. Spojení obou Zákonů skrze utrpení Krista je symbolizováno železnou sponou ve tvaru znaku kříže, která dává (i fakticky) celému objektu stabilitu.

Přibližně nad touto sponou ve výšce, v prostoru, je zavěšena socha Vzkříšeného Krista na kříži. Jeho zobrazení představuje teologický i výtvarný problém.

Vzkříšený Kristus je v Bibli vždycky popisován krajně tajemným způsobem – lidé, kteří jej důvěrně znali jej potkají a nepoznají ho, jdou s ním, hovoří s ním a - nepoznají ho.

Domnívají se, že by to mohl být on, ale netroufají se zeptat. Vždy do té doby než se On sám rozhodne, že se jim dá poznat. Jako by nám žijícím na tomto světě nebylo umožněno vidět tvář vzkříšeného Krista, i když ho máme před sebou, dokud to sám nedovolí.

Výsledné dílo vytvořené pro komárovský kostel má v úmyslu upoutat pozornost hlavně na tu skutečnost, že tajemství tohoto procesu se odehrává za hranicí našeho chápání. To, co však vnímáme, co pociťujeme, to, co nám dodává odvalu, v co prostě věříme - je Ježíšova rozpražená, zachraňující náruč.

- závěr

námět, který jsem zde rozvedl na několika málo stranách je ve skutečnosti svým rozsahem na několik knih. Proč jsem nezúžil svůj záběr a nespecializoval se na jakýkoliv z tisíce dílčích věcí o kterých lze psát? Protože chci poukázat na to, že kvůli fragmentalizaci a specializaci lidského poznání není vidět celek. Kvůli barvám, projekcím, videím, designu, akcím, artům nejrůznějšího spojení není vidět ikona. Kvůli balastu církevního harampádí není vidět Bůh. Kvůli milionům informací o světě nám uniká ta nejpodstatnější.

Minimalismus (třeba i v podání zen-buddhismu) by mohl být dobrou inspirací pro náš západní vědecký způsob myšlení.

Napsal jsem, co mi leželo na srdci a teď nevím, jaký epilog připojit. Všechno se zdá být nadějně, optimistické. Všechno by mohlo fungovat. A přesto: *Něco ve společnosti není v pořádku. Nějaká skrytá válka. Jsem v rozpacích: vidím kolem sebe šťastné lidi a to ve válce nebývá. Cítím problémy, ale nemám pro ně řešení.*

Chtěl jsem zde znovu vyjmenovat dokumenty církve a připojit jak skvělé výchozí podmínky pro umělce nabízejí. Wojtylův dopis, který je opravdu hluboký a plný upřímného, otevřeného zájmu i laskavého povzbuzení. Spousta literatury, chytré literatury o teologii i o umění, kterou jsem použil, vypsals z ní mnoho slov a sám mnoho slov připojil. To ale nestačí k tomu, aby se něco změnilo...

Tak asi zas půjdu, vyvalím lipový špalek, vezmu do ruky dláto a palici a budu do toho tlouct tak dlouho až z toho bude socha.

Seznam použité literatury

Literatura citovaná:

- AMBROS P., Evropské kulturní křesťanství versus budoucí globální pohanství? in Křesťanství a kultura II., CMTF UP – Refugim Velehrad – Roma, Olomouc 2006, s. 9
- AMBROS P., Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice in ŠPIDLÍK T. – RUPNIK M.I., Nové cesty pastorální teologie, Refugium Velehrad – Roma – 2008, s.9
- ANIKIN Michail, kurátor petrohradské Ermitáže, v osobním dopise autorovi
- BIBLE, Písmo svaté Starého a Nového zákona, podle ekumenického vydání z r. 1985, Praha - 1991
- BALTHASAR Hans Urs von., Cesty k ujasnění, CDK– Brno – 1998, s. 52
- BLAŽEJOVSKÝ J., Spiritualita ve filmu, disertační práce FF MUNI, 2006, (on line), http://is.muni.cz/th/5142/ff_d/, (citováno 9. 4. 2012)
- DOKUMENTY II. vatikánského koncilu, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří – 2002
- GINSBERG A., Neposílejte mi už žádné dopisy, Maťa – Praha – 2012, báseň „Kvílení“ – překlad Jan Zábřana
- CHALUPECKÝ J., Umění dnes, Nakladatelství čs. výt. umělců – Praha – 1966, s. 175
- HALÍK T., Přednáška na XVII. Dnech Josefa Zvěřiny na Slezské univerzitě v Opavě, 24. 10. 2009 (on line) URL: http://www.halik.cz/clanky/hledani_ztraceneho_klice.php (citováno 8. 4. 2012)
- JAN PAVEL II., List umělcům ze 4. dubna 1999, (on line), http://sdh.cz/sdh_htm/archiv/umelcumc.htm, citováno 9. 4. 2012
- KATECHISMUS katolické církve, Zvon – Praha – 1995, s. 209
- MATOUŠEK I., Street art, DP, PedF MUNI 2009, (on line), http://is.muni.cz/th/153073/pedf_m/Street_Art.doc, citováno 9. 4. 2012
- MERTON T., Žádný člověk není ostrov, Krystal OP, Praha 1995, s.128
- NOVÁK M. Každý sám svým pánembohem, (on line), http://sigfried.xf.cz/mn_kssp.pdf, citováno 9. 4. 2012
- PASTUSZAK J., Současné umění a křesťanská tradice, in Křesťanství a kultura II, CMTF UP – Refugim Velehrad – Roma, Olomouc 2006, s. 9
- PECHÁČKOVÁ M., Slyším ty šepoty, rozhovor s Josefem Žáčkem, Lidové Noviny – 24. září 2011
- POSPÍŠIL C.V. – Hermeneutika mystéria, Krystal OP, Praha 2005, s.115
- POSPISZYL T., Muž, který se stal advokátem akčního umění, Lidové noviny, 12 února 2012
- POSPISZYL T., Zrod příšerné krásy, Lidové Noviny, 16. září 2011
- RUPNIK M., Spirituální četba skutečnosti, in ŠPIDLÍK T. – RUPNIK M.I. Nové cesty pastorální teologie, Refugium Velehrad – Roma – 2008, s. 106 – 108
- SHMIDT N., Příliš hluku kolem prostoru ticha? in FILIP A. – SCHMIDT N., Dům Boží a brána nebe ve 20. století, CDK – Brno - 2005
- ŠIŠKOVÁ M., Street art – umění ulice, bakalářská práce. FF MUNI Brno 2009, (on line), http://is.muni.cz/th/216375/ff_b/Street_art-textova_cast.pdf, citováno 9. 4. 2012
- ŠPIDLÍK T.- Člověk , agapická osoba, s.328, in ŠPIDLÍK T. – RUPNIK M.I. Nové cesty pastorální teologie, Refugium Velehrad – Roma – 2008, s.328
- ŠPIDLÍK T., Prameny světla, , Refugium Velehrad – Roma – 2005, s.272
- SUCHÁNEK V., Souhvězdí touhy, (on line), <http://www.nostalghia.cz/webs/andrej/clanky/suchanek/index.php> (citováno 8. 4. 2012)
- TIMO., rozhovor pro graffiti.estranky.cz, (on line), <http://www.graffiti.estranky.cz/>
- VODIČKA T., Filosofie umění, Brno : Brněnská tiskárna, 1948

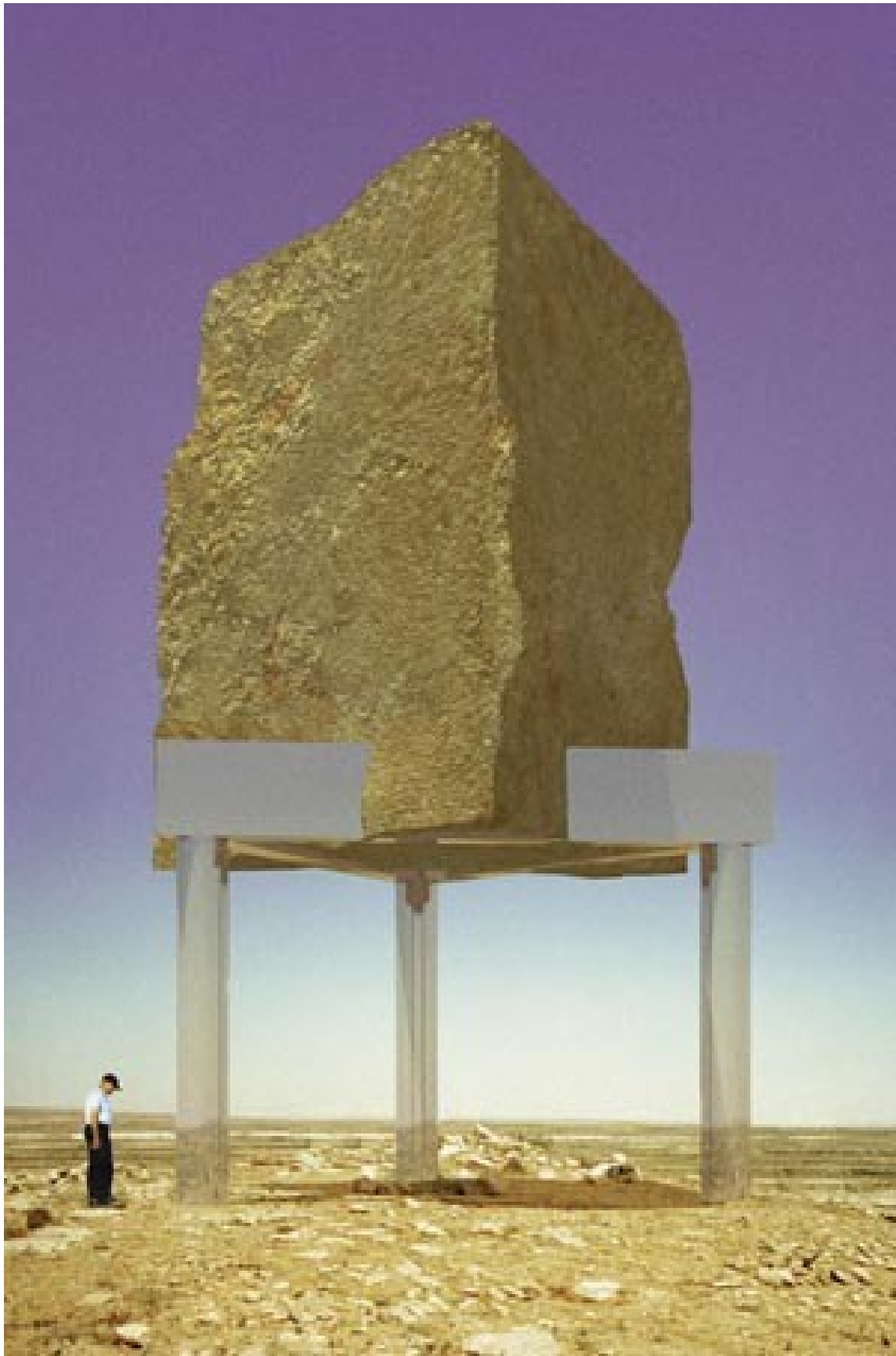
Literatura studovaná:

- ARTLIST - databáze současného českého výtvarného umění, projekt Centra pro současné umění Praha, o.p.s (www.fcca.cz),
- ČESKÁ malba 1985 – 2005, Sbírka Richarda Adama, Mediagate – Brno - 2006

FLORENSKIJ P. A., Ikonostas, L. Marek, Brno - 2000
KANDINSKY Wassily, O duchovnosti v umění, Triáda – Praha – 2009
KÜNG H., Po stopách světových náboženství, CDK – Brno – 2006
KÜNG H., Světový étos projekt, Archa – Zlín -1992
LOZANO José Jiménez., Oči ikony, L.Marek – Brno - 2006
MEDEK Mikuláš, Katalog k výstavě v Galerii Rudolfinum, Gema art – 2002
PIJOAN. J., Dějiny umění 1 – 10, Odeon, Praha – 1982 - 86
TENACE M., Úvod do myšlení Vladimíra Solovjova, Refugium Velehrad – Roma –2000
VAVERKA J. a kolektiv, Moderní sakrální stavby církví a náboženských společností na území Čech a Moravy, Jota – Brno – 2004
WONG Eva, Taoismus, PRAGMA, Praha - 1997
ZNAK A SVĚDECTVÍ, křesťanské umění 1970 – 1990 v Čechách a na Moravě, katalog výstavy
ZVĚŘINA J., Výtvarné dílo jako znak, Obelisk – Praha – 1971

Seznam příloh:

- **obrazové přílohy** - ilustrace k textu – 17 barevných vyobrazení
- **otázky a odpovědi** - zjednodušený přepis všech odpovědí z dotazníku

Aleš Veselý, Kadesh Barnea Monument. 199 1 – projekt - vizualizace

Čestmír Suška, Rezavé Kvety 2007

Josef Žáček, Šepoty 2011, detail

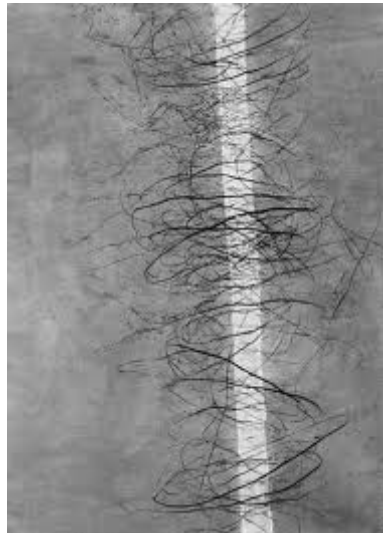
Josef Žáček, Pastýři, 1991

Josef Žáček, Sen o apokalypse

David Černý, Mimi, Kampa, 2006

Milivoj Husák, Unikající kresba I, 2004

Milivoj Husák, kresba, 2010

Jaroslav Róna, Exodus

Václav Boštík, Turínské plátno, 1995

Timo, Adam a sleva

Timo, Křik na betonu

Timo, Žiju

Timo, See You Later

Timo, Čekám... 1

Timo, Ornamet je zločin

Timo, Ježíšek není

Timo, Ježíš přijde...

Timo, V mušlích skrytých přání

Timo, Vyjed' na hlubinu..

Timo, Drama

Neznámý tvůrce - Kruhy v obilí nebo také agrosymbyoly

Vladimír Matoušek, Peříčko z anděla

Vladimír Matoušek, Soslání Ducha

Vladimír Matoušek, Starý a Nový zákon, Vzkříšený Kristus

Vzkříšený

Příloha

- **otázky a odpovědi** - zjednodušený přepis všech odpovědí z dotazníku (bez úprav)

Pro zjištění aktuálního stavu vnímání problémů, kterými se zde zabývám jsem rozeslal dotazník cca 50ti respondentům s většinou vysokoškolským vzděláním. Položil jsem otázky záměrně volené v obecné rovině:

4. Jak dnes ovlivňuje výtvarné umění společnost? Jak ovlivňuje církev společnost? Jak významná je jejich současná role, jejich dopad?
5. Jaký je vzájemný vztah výtvarného umění a církve (církví) v České republice na počátku 21. století?
6. Jak by se mohla zlepšit spolupráce mezi nimi?

Uvádím zjednodušený přepis všech odpovědí bez gramatických úprav v obdržené podobě:

manažer 50 let - na mě působí vše kolem, ale uměním ani církví se nezabývám, takže víc k tomu nemám...

studentka teologie 52 let - v nedávné minulosti se z kostelů hodně odstraňovaly některé umělecké artefakty, aby nerušily zbožné usebrání věřících a kostel nebyl jimi přeplněn..... Církev umění potřebuje - skrze viditelné (umění) odkazuje k neviditelnému.....

redaktorka deníku iDNES, 51 let - 1. Většinou společnost zvanou konsumní ovlivňuje hlavně reklama a design reklamy, která je všude. A ta je dobrá jen z menší části. Galerie zejí prázdnotou, to je dobře známý fakt, pouliční umění je na očích, ale obecný lid mu většinou nerozumí - nebo jej navíc streetart paušálně pohoršuje. Nevidím to dobře, kvalitní současné umění zajímá drtivou většinou jen hrstičku těch, co jsou "při tom".

S vlivem církví je to podobné, snad ne tolik na vesnicích jižní Moravy, ale globálně i kostely zejí prázdnotou, chytají se možná spíš různé alternativy, leč v našich krajích pámbuzaplat' nikterak většinou. Drtivé společnosti jsou církve a víra šumák. Snad se pozvolna začíná rodit jiný přístup k víře mezi mladými - ale zatím také nijak většinou (a zároveň i jim hrozí, že snadněji spadnou do náruče různých zběsilejších duchovních alternativ).

2. Tady jsem úplně v pasti, znám jen jednotlivá jména těch, co je pro ně víra inspirací - a to jen víra, nikoliv církve. Jinak výtvarné práce lidí napojených na církve vnímám z 99 % jako číře pedagogickou, neinvenční nalejvárnou - něco mezi ruským večerníčkem a ne tak barevnou, ale jinak umělecky stejně cennou podobou Strážné věže. Kdyby mi někdo ukázal člověka, kterého církev inspirovala k výjimečnému výtvarnému dílu, jdu se na tu bílou vránu okamžitě podívat a napíšu o ní článek jako hrom. Neznám ale nikoho takového (ted' nemluví o těch, které inspiruje jejich víra, takových pár je).

3. Počkat, až vymřou staří církevní veleduši a papaláši? Asi moc cynické... Takže apel na mladé? To by museli být sami církevními otci, aby s tím něco zmohli, což při rigiditě většiny církví asi nehrozí... Takže tady mi naprosto zůstává rozum stát.

student teologie 49 let - 3. bude to těžké, zvláště v eurozóně, která se podobá a tíhne spíše k New Age, jakož to novodobému náboženství. To znamená, že je nasměrována proti stávající církevní struktuře.

studentka teologie 58 let . 1. Dnešní společnost má na umění názor podle trendů, které ji media

> nastaví. Až na několik vyjímek ji umění nezajímá. Církev je malá, velká stabilita v chaosu dneška.

Pro věřícího laika je umění, které slouží k oslavě Boží velmi důležité, žádoucí. I 21. století bude mít Bohem obdarované, talentované umělce.

technik, projektant 49 let- Podle mne dnes umění zápolí o pozornost s přehrší bleskových a plytkých vjemů z každodenního života spotřebitele. Není moc velká skupina lidí, která vědomě vyhledává, pozoruje a reaguje na umění. Vyžaduje to totiž jistý klid, čas a ochotu nechat tyto věci na sebe působit.

(církev) Asi jako kterákoliv strana nebo názorová skupina. Jedna věc mi však připadá užitečná. Je konzervativní a těžkopádná. Působí jako brzda a protiváha přemrštěně dynamickému vývoji

(vzájemný vztah) Dyby si trebars ozřemily vo co kemu de.

učitelka herectví 55 let - Ve všeobecné rovině se mi zdá, že nejvíc společnost ovlivňují graffiti a street art.

a) motivují určitý tip lidí k tomu, aby svou vzpouru vůči ... (sem se dá dosadit cokoli od rodičů přes školu až po vlastní identitu) podvědomě projevovali způsobem, který devastuje a podle mne s uměním nemá nic společného, jenom spray.

b) dává další podněty k věčnému stěžování si a nadáváním na všechno, což se mi někdy zdá jako charakteristický rys naší společnosti.

V kontextu, ve kterém je otázka položena bych odpověděla, že výtvarné umění společnost ovlivňuje minimálně. Jsou to jednotlivci, kteří jsou uměním ovlivněni.

Církev jako instituce podle mne nemá žádný pozitivní vliv ani na společnost ani na jednotlivce, pokud nejsou přímo její součástí. Církev s velkým C jako tělo Kristovo podle mne má nesmírný vliv, který se ale projevuje v osobní rovině, kdy jeden člověk druhému zvěstuje evangelium způsobem, který vede k trvalé proměně života.

Z celospolečenského hlediska bych řekla, že se může zdát bezvýznamná, ale pro jednotlivce má velký význam obojí.

(vztah) To netuším. Řekla bych, že nulový. Že výtvarné umění je jediné umění, které církev v současné době uznává, (tady to vidím spíš z pohledu protestantských společenství), ale že se víc vztahuje k mistrům minulosti, než k současným výtvarníkům.

(zlepšení)- zapotřebí spojení umělce s „manažerem“ který by měl na starosti prezentaci a navazování kontaktů s lidmi z církve, kteří mohou ovlivnit využití uměleckých děl pro realizaci vlastních záměrů. Ta spolupráce by mohla být mnohem širší, nespočívat jen ve výzdobě prostor uměleckými díly, ale zahrnovat oblast evangelizace, velmi jednoduše řečeno - spolupráce s konkrétními umělci, ať už věřícími nebo nevěřícími, kteří by byli patrony „farních“ výtvarných kroužků, které by jednak vychovávaly nové umělce, byly prevencí sociálně patologických jevů, obecenstvím bezpodmínečně přijímající lásky, která mnohým dětem v rodině chybí a další. Kdyby se to stalo společenským trendem, potom by i církev měla vliv na umění. Kdyby se každoročně pořádaly výstavy, na kterých by si církve vybíraly „své“ umělce, za kterými budou stát a které budou svým způsobem podporovat. Líbilo by se mi, kdyby každá církevní obec, každé společenství mělo svého umělce.

asistentka VŠ biologie 51 let - Ve volném čase jsou v supermarketech. Vozí s sebou své děti, takže už od dětství jim vkládají do mozku způsob, jak trávit volný čas, kam chodit, na co se dívat, co poslouchat, s kým se stýkat. Vliv školy a kroužků, které mohou "nabourat" vliv rodiny. Vliv VU na člověka jde také skrze oblékání, přes architekturu Vliv Církve přes setkání s konkrétním člověkem. Jinak přes media spíš negativní dojem, dojem, že je to jen historická záležitost, mrtvá minulost, moderátoři na Proglasu mluví pohřebním hlasem, modlitby se předřikávají pohřebním hlasem, začne-li se mluvit o náboženství, mluví se o něčem z historie, o nějaké historické a už mrtvé osobě, jako by nešlo o něco současného, živého...

Mladí lidé se považují za věřící, ale s církví nechtějí mít nic společného, stydí se za ni, není to "in"

Církev ve svém liturgickém prostoru a projevu ať nasadí vysokou uměleckou laťku. Návštěva kostela ať je kulturním zážitkem. V kostelích nástěnky, dodatečné oltářníky, kýč, hrůza...Jako by si každý mohl v kostele pověsit svůj obraz a postavit svou sochu....

spisovatelka 55 let - Myslím, že výtvarné umění nikdy nějak zásadně společnost neovlivňovalo.

Buď souznělo s obecným vkusem, nebo - a to spíš - ten obecný vkus provokovalo tím, že svoji dobu předběhlo, že bylo nadčasové, nepochopitelné, a proto dráždilo. Provokovat dnes, překračovat tabu je mnohem těžší, ale občas se to podaří.

Jak dnes církev ovlivňuje společnost nevím, protože jsem programově mimo. Nemám církev jako instituci ráda. A katolická církev mi svými zkostnatělými názory přímo vadí.

Role církví není dnes ve společnosti příliš viditelná - kromě restitucí, které asi budou dalším svárem mezi stranami a jejich voliči.

(jak zlepšit) - myslím si, že dokud budou u nás nejsilněji zastoupení katolíci opět na svých dogmatech jako je celibát, odsuzování kondomů a antikoncepce vůbec, dokud budou mít její hlavní představitelé ve Vatikánu věkový průměr sto let a nebudou schopni reflektovat dnešní dobu, tak se nic nezmění.

Evangelíci jsou mnohem přístupnější dnešnímu životu a snad i (modernímu a nonkonformnímu) výtvarnému umění, ale i tak. Zdá se mi, že spolupráci mohou zlepšit jen lidé s názory a aktivitami, v dobrém překračujícími mantinely zákazů, příkazů a omezení, které v sobě církev ze své podstaty mají.

policejní specialista 54 let- Vztah umění a náboženství se mi v dnešních relacích jeví asi hlavně jako

trochu naivní a prvoplánové písně zpívané na setkáních křesťanské mládeže.

Z vnějšku to vypadá, že církev jako instituce dnes moc neřeší svůj vztah k umění, ale k bývalým majetkům jako celku.

Vztah k dnešnímu, tj. právě vznikajícímu umění, církev dává najevo velmi málo nebo snad vůbec.

Se...najdou jistě i progresivní jedinci, kteří podporují snahu přenést tisícileté symboly do dnešní řeči, vystaví a před reptaly obhájí třeba i svěťáci s bříškem i snědého Ježíše.....

čemu by se "umělecká společnost" mohla přiučit od církve? Nabízí se frázovitá odpověď: pokoře. Ale když si představím například Tomáše Halíka...

ošetřovatelka ptáků 58 let - jak ráda bych ze sebe vysypala fundovaný názor, ale jaksi nemám na tohle odpověď, po nějaké době samotaření a taky kreslení se mi vyprázdnily pojmy církev, republika, společnost, dokonce i spolupráce a jen to, že linka a její droboučka

změna dokáže zachytit nějaký živý obsah v tvaru ,pohyb nebo náladu mi momentálně stačí k životu a trochu i naplněje měj se krásně

praktický lékař, 57 let - Význam umění i církve jako víry je velký pro vyšší sociální strukturu člověka a lidí. Tato funkce se instinktivně zapojuje vždy při naplnění tužeb a potřeb těla a života ohrožujících stavů - hlad, bolest, zima, agrese. Pak nastupuje na celém světě potřeba odpovědi na otázku smyslu života, způsob začlenění do sociální struktury skupiny-stáda a tady podobný výběr prožívání umění a způsob víry urychluje rozpoznávání podobných jedinců, s nimiž je člověku a jeho rodině dobře, s nimiž může beze strachu lépe spolupracovat, jimž více rozumí a věří, jak již bylo výše uvedeno podle způsobu prožívání těchto otázek a proto nemusí zkoumat tuto problematiku dlouhodobými dotazy spojenými s nejistotami. Stručně řečeno, kde je podobných zájmů a smířování se pomocí církve a umění, mohou rychleji potkat a navázat kontakt a žít kvalitnější i když složitější život.

(vztah) - Církev jako instituce má vždycky zpoždění s reakcí potřeb aktivnějších jedinců - frontmanů a to i v této otázce, ale mě se zdá, že se snaží pomocí zkušeností přesněji definovat obecné zásady postavení církevního prostoru (poměry zlatého řezu, vlnové délky a z toho vyplývající vlastně rezonance hudby, osvětlení a

spolupráce mezi nimi? Podle Jungovské zásady - co je pravdivé, je účinné a protože v Evropě se uznává na ovlivnění nálady člověka hlavně hudební sféra a barevnost a kompozice výtvarného umění, kdežto na východě k tomuto přidali ještě tanec - to je cvičení jóga, tai-chi. Podle mě je toto oprávněné tvrzení, že určitá poloha těla nebo opakovaný pohyb ovlivňuje rozpoložení psychické nebo ovlivnění energie, eventuálně zdraví. Církev toto zachovala jen ve zlomkové části při mši

studentka teologie 34 let - Postoj k výtvarnému umění je tedy individuální a výtvarné umění

(stejně jakékoliv jiné umění) může působit pouze tam, kde je mu člověk otevřený. církev samotná, která pro II. vatikánském koncilu prošla značnou změnu, se stále sama "hledá"

Bylo by třeba získat více flexibility a tím možnost i pružněji reagovat na potřeby dané doby. subjektivně si myslím, že vztah je kladný. V církevních objektech se stále setkáváme s výtvarným uměním v různých podobách. Stále je potřeby si pomocí ikon, soch a obrazů přibližovat světce a různé události a výhyby z jejich života.

studentka pražské AVU 27 let - Širší veřejnost nemá o současné umění zájem díky konceptuálním vlivům mu často nerozumí. Zájem je pouze o ověřené a tradiční mistry.

(Uprka, Reynek atd.)

Pokud bych to zrhunula, společnost ovlivňují velikáni, kteří se umí zviditelnit. Lidé mají rádi již diskutovaná témata z novin (asi jim to přijde srozumitelnější?) Jako např. Milan Knížák, David Černý a Jan Kaplický . Tomu se pak rádi vymezují. Společnost (dle mě) více ovlivňují díla již zesnulých umělců než současných.

Církev společnost -

Mám dojem, že minimálně. Myslím si, že až se v církvi začnou dít mocné záznaky (uzdravení, vyhánění démonů) to lidi chtějí vidět po tom touží. Jinak jim církev co se týče kvality (dle mě) moc nabídnout nemůže. Co může lidi přitáhnout je i příkladný život křesťana a Duch svatý.

Myslím si, že spousta křesťanských názorů společnost nerespektuje. (homo sexualita, čistota vztahů) Některé bere jako utopii (pravda, láska, odpuštění).

(vztah) - Téměř žádný. Církev se moc nezajímá o používání těchto darů(talentů)do služby.

(zlepšit) - Výtvarný umělci by měli demostrovat svoje hřivny (web, seznámit s tím, že tvořím vedení sboru + se angažovat v rozhodnutích, kde může být umění uplatněno!)
Církev by měla využívat hřivny svých oveček i oveček z jiných církví. Každopádně by měla umělcům dávat podporu a motivovat je v nelehkém zápase. Popřípadě oslovit i nekřesťanské umělce.

studentka teologie 42 let - V mém životě hraje významnou roli. Dělá život krásnější a radostnější (estetická role), vede do hloubky (duchovní obsah), povznáší (psychika-duše).
Pozitivní vliv.

(vztah) - Moje zkušenost z evangelikální církve je pozitivní. Každý kdo je kreativní dostane možnost své umění prezentovat

Já osobně upřednostňuji výtvarné umění (v církevních budovách, kostelech) v symbolech. Jednoduchost mě vtahuje do spirituality. Příliš zdobná díla (leč krásná) zaměsnávají hlavu, ale ruší ducha.

Zlepšit) - komunikací a modlitbou. Modlitba by vždy měla předcházet dialogu. Bůh může zcela změnit atmosféru

podnikatel 57 let - Míň a míň (aspoň u tradičních církví)

Pokud otázky zúžím na křesťanské církve, tak jestliže byly svého času nositelkami jakéhosi pokroku, nebo nového jasného a pevného pohledu, který lidem pomáhal žít, natolik, že si pak mohly osobovat právo se podílet na ať už jakkoli kontroverzním vedení společnosti, tak už dlouhodobě tuto schopnost pod vlivem událostí a informací, které se rojí, ztrácejí.

umělecký fotograf 48 let - To medializované, to spíše pobuřuje. To které pobuřuje, je většinou spojeno s mladší generací výtvarníků a je spojeno spíše s konceptuálním uměním. Na výtvarné umění se moc nechodí. Možná i proto, že není srozumitelné. Mnohá výtvarná díla, pokud nemají „dlouhý vysvětlující popis“, jsou nepochopitelná.

Oproti tomu se šíří mimo centra líbivé produkty insitních autorů, ovšem pochybné kvality.

Ale to už asi není umění. Ale asi to také vypovídá o tom, že to co se produkuje současnými umělci, není stravitelné, pochopitelné atd

Podle ohlasů z „lidu“ – ten vidí církev ze „špatného“ světla (restituce, selhání kněžích apod., ale i dodržování pravidel je omezující) – to pozitivní zůstává „lidu“ skryto (sociální oblast a zdravotnictví, školy, charita

) Protože umění se dostává do médií, tak jeho vliv je větší než vliv církví. Role církví určitě poroste. Rostoucí chaos ve společnosti v lidech vyvolává neklid a církve svou „stabilitou, jistotou a směřováním“ mohou přinést uklidnění.

II) V podstatě lze říci, že se jedná o vztah kontroverzní. Vyplývá to z podstaty mnohého současného umění – jenom provokovat. Opět je zde role médií – skandály se dobře prodávají.

Naopak je obecně málo známo nebo spíš neznámo, že existují křesťanští výtvarníci . Aby se mohla zlepšit spolupráce mezi církvemi a umělci, musí asi být před nimi nějaké výzvy. Výzvy by měly vycházet od církve. Historicky největším zadavatelem pro umělce byly církve.

televizní režisér 60 let - 1/Spíše přes média. O čem se neví, může být sebelepší, ale většinou to prolidí nic neznamená.

Posuzuji to samozřejmě z mého hlediska - církve ovlivňuje společnost méně a méně. Sociální práce, majetky - vše s křížkem po funuse.

2/ Většina lidí z církví se v tom naprosto neorientuje. Jsou konzervativní a líbí se jim klasika nebo kýče. Na výtvarné umění nemají naprosto vliv, tápají v tom, chytají se příliš pozdě, většinou vůbec.

3/ Je to jako s výchovou Romů - systematická práce po generace, na kterou nechce nikdo nic dát a nikdo to neocení. A výsledek nejistý.

architektka 35 let- Myslím, že role umění se posunula. Pozbyla vypravěčskou roli – nástrojem dorozumívání, která byla pro široké publikum, ale stala se kultem, které je zahaleno jakýmsi tajemstvím a nikdo pořádně neví co to je. Dnešní umění počítá s výkladem bez něhož je divák ztracený.

Pro mne více platí, že víra v Boha ovlivňuje společnost. Církví se něco daří a něco ne. Ale například u nás na vesnici je její role opravdu významná, dává lidem řád a společná setkání pro modlitbu a zpívání.

(vztah) že církev a umění mají velmi málo společného. Církev vždy iniciovala ty nejlepší díla z naší historie, zdá se mi jako by na to církevní hodnostáři dnes neměli odvahu.

(zlepšit) Myslím, že církev by se neměla bát ocenit odvahu a touhu po individualitě těch farářů v církví, které tohle téma zajímá a kterým by nebylo proti srsti spolupracovat s architekty, sochaři a malíři na tom aby vznikaly nové věci. Církev obecně má snahu vše zprůměrovat

malíř, absolvent FAVU, tvůrce street art 29 let - ad1: už z otázky pro mě plyne, že není, ani umění ani církev, integrální součástí společnosti oni sociologové hovoří o současném stavu západní civilizace jako o "ne-společnosti"

tedy jako o souboru různých lidí, který nepojí jedna idea národa nebo Boha, ale jako o spolku rybářů, modelářů, umělců.. i víra a církev je chápána možná dosti obdobně, čili jako koníček určité části obyvatel

zesoukromění a specializace jednotlivých oborů vede k vzájemné nesrozumitelnosti a pravděpodobně umění společnost nikterak neovlivňuje. vydalo se na cestu citování sebe sama, vyvíjí se, ale je specializovaná natolik, že pokud nějak ovlivňuje lid, je to v její populární, srozumitelné formě, která je většinou čitelná. tedy např. komiks, design, ostatní média míří vstříc specializaci a neporozumění.. probíhá proces jakési babylonizace, či jak to říct, ke zmatení jazyků a vzájemné nesrozumitelnosti (globalizaci bych v tomto ohledu klidně vnímal jako letniční hnutí popkultury, porozumění všech se všemi)

: umění i církev ovlivňuje společnost tam, kde je součástí společnosti. čím méně je v muzeích a galeriích coby umělem světě vědců- pozorovatelů, v jejich objektivitě zbavené citů a prožitku bez odstupu,.... tím víc ji ovlivňuje

církev u nás je v těžké defenzivě, ve strachu z nových věcí, z islámu, z homosexuálů, že se stahuje a negativně se vymezuje, místo co by šířila radost. celkově mám pocit, že církev nějak nemá koule, a to až doslova. že jí chybí ona aktivní, dynamická důvěra a radost, radostná zvěst vypadá v podání alespoň katolické církve dosti sebemrškačsky, útrpně a pasivně, jako by se bála ducha, který si vane kam chce. osobně mám radost, když žije přítomností, vyjadřuje se k aktuálním tématům.

Např. V posledních přímlovách v jednom praž. kostele jsme prosili za manžele, jejichž vztah je rutinou a vyprázdnil se a svoje neduhy si léčí na dětech, taky za lidi bez práce, kteří se nemůžou postarat ani o sobe ani o své blízké, za ty, kteří propadli extremistickým skupinám a přitakávají násilí apod. Příjemná změna z obvyklého nicneříkajícího a povšechního nebeského nářečí o hříšných lidech, pokoře a nekonečné lásce našeho Otce.

ad2: ,z kostelů jsou muzea, ze kterých se kradou sochy a obrazy..

mám pocit, že současný minimalismus a neupovídanost vyhovuje např. stavění kostelů protestantských..např. Fránkův kostel v Praze, z toho mám fakt radost..i když je pravdou že prázdný prostor je místem pro intelektuály, kteří jsou šťastní, že si jej zaplní myšlenkou a neruší je nic navíc..běžný lid to nevydrží a za strachu z prázdna vše polepí eurofoliema se svatýma

Vizuální styl přes sto let není jednotný, tak si jinak dělá každé co chce

Církev jako instituce která pochopitelně obhajuje dosavadní status quo, je vždy nervózní proroků, kteří ohrožují kněze, jsou svobodomyšlní a dělají si, co je zrovna napadne..možná že go with the flow, možná že Kam vítr tam plášť, možná ale Buď vůle tvá. Tak jako tak ,kněží vs proroci, to by mohla být částečně odpověď na vztah církve a umění. Umělci jsou často svým způsobem proroci na cestě, byt často zbloudilí a bez pastýře

..vztah církve a umění je stejný jako kterýchkoliv náhodně vylosovaných lidí a umění..když si mají udělat výzdobu, dají si tam fotky potoka na dlouhý čas, západ slunce nebo zasněžený ukazatel cesty..nástěnky v kostelech.

Odpověď na poslední otázku po spolupráci umění a církve: ze strany církve - otevřít majetky bezdomovcům a chudině, jakož i výstavám. Osobně nevím, jak to má církev s těmi výstavami udělat aby necenzurovala. Náboženství pracuje s tabu, s posvátnem, s tajemstvím. Dost umělců pracuje na detabuizaci sebe sama, odtajnění svých duševních záhybů a to může být často dost kontra.

Osobně nevím, který způsob je lepší, jestli ctít tajemství jakožto prostor nepoznaného, pokornou úklonu, zahalování do nekonkrétna a do náznaků, nebo být syrový, tvrdý a dotknout se ran, které smrdí a bolí.

geoložka, katechetka 54 let - Společnost je zhrublá, zkomercializovaná... Kvalitní výtvarné umění nepotřebuje a nepostrádá, rovněž mu také málo rozumí. Tyto tendence jsou patrné napříč spektrem společnosti, zcela nezávisle na náboženském vyznání, vzdělání či finančním zajištění.

Společnost v ČR (ale i západní Evropy) je výrazně sekulární, liberální. Jedním ze základních rysů posledních 30 let je snaha o nezávislost, nazařazenost. Z toho jasně vyplývá snaha o oslabení až vymizení vazeb na církev.

V běžném životě je výrazně oslabená, zdá se, že se role církve je uznávána a posílena v souvislosti s vážnými událostmi (revoluce, povodně, pohřby, pieta, žehnání...).

(vztah) přetrvává úzký vztah církve k historickým či historizujícím artefaktům výtvarného umění. Vůči moderním a novým tendencím panuje nedůvěra, a pocit, že nejsou potřebné.. Církev je tradičně vnímána jako nositelka morálních, sociálních či kulturních hodnot. Jako taková má stále vysoký kredit ve vztahu společnosti k umění obecně a tedy i k výtvarnému umění. Může na tomto poli výrazně působit, je otázka, jaké pozice bude nadále obhajovat, zda dokáže vystoupit z konzervativních pozic obhajujících osvědčené výtvarné artefakty, a pokročí blíž k novým proudům, zda se víc otevře novějšímu výtvarnému umění...

laborantka 55 let - výtvarné umění neovlivňuje. Církev jistě ovlivňuje společnost, ale jsou to spíše takové ty zákulisní tahy, které nevidíme a já je mám spíše spojené s bojem o majetek než s nějakou prospěšnou činností pro společnost. Společnost podle mne nevnímá církev moc kladně, díky restitucím i skandálům s pedofilními kněžími.

3. Myslím, že prezentací vztahu současného umění a církve na netu, v mediích,

studentka teologie 32 let - Myslím, že poměrně dost. Když si vybavím nejružnější ztvárnění všemožných ocenění. Spousty otevřených galerií, pořádané výstavy či vernisáže v nejbližším okolí, rekonstrukce břehu řeky Svitavy na Letovickém náměstí s rozšířeným prostorem pro

relaxaci...Církev vidím bohužel spíše v mediálních kauzách než v něčem opravdu pozitivním. Domnívám se, že teď jsou více na pořadu církevní restituční kauzy než cokoli jiného.

Výtvarné umění jako možnost evangelizace a většího oslovení lidí by se mělo využít pro regeneraci společnosti.

vybavují interiéry nových kostelů jako forma aktualizace víry. Ale i výtvarné umění oslovující a směřující člověka ke Kristu "nepřímo" na ulicích, v budovách, parcích a nejrůznějších místech

Ad.3. Vzájemný respekt zastánců tradičního a nového stylu.

vodohospodář 65 let - umožňuje vyjádřit téměř vše co život přináší. Škála dotyků výtvarného umění a člověka je široká jak po stránce forem, tak obsahu. Umění je oknem do božího chrámu.

Oproti výtvarnému umění církev nenašla adekvátní odezvu radikálních společenských změn. Mnoho lidí v Bohu věří, ale církevní obřadnost je jim cizí a nevěří ji. Náboženskou symboliku pokrývá

prach věků. Ježíš, díky církvi, sedí na trůnu vysoko na nebesích. Církev, až na vzácné výjimky, působí dojmem jakoby současnému životu nerozuměla. Když to shrnu: člověk je opuštěný a cítí se ztracený ve velkém světě. Myslím si, že dnešní člověk ve své osamělosti potřebuje víc než kdy jindy Ježíše jako milující a opravdovou bytost.

V současné době v této zemi neexistuje instituce, která by dokázala zajistit komplexní projekt krajiny, neboť její správa je rozdrobená a správci nejsou schopni spolupracovat na jejím zvelebení. Na majetku, stavbách a pozemcích které získá od státu církev je možné realizovat krásné projekty a uskutečnit prolnutí duchovního obsahu s harmonií a účelností krajiny, s výtvarnými díly a hodnotnými stavbami.

VŠ učitel technického směru 48 let - ad 1.: Jedna skupina za umění považuje výhradně SW grafiku a animace, prostě "jak ty wwečka chodí", druhá grafiku Blesku, třetí grafiti a výtvarné umění v klasickém podání vnímá také jen skupina, některá ta další. Dovolím si protiotázku: kolik % lidí kladně odpoví na otázku, co to je výtvarné umění a jak se s ním setkávají, nějak smysluplně? Nevím, jen mít možnost s někým diskutovat o tom, jak mě to či ono dílo oslovilo, jak jsem si prožil pohled na to a na to a jak je to někde krásné, je velká vzácnost. Umění v našem pojetí je analogové, spojitě (a jinak našťastí neumíme) a dav je přece up to date a chce vše digitální. Církev a umění má z tohoto pohledu dost společného - má své "milence" a ten většinový zbytek se nechá ovlivnit už jen něčím "novým" či "pikantním", něčím, co tady ještě nebylo.

ad 2. Církev řídí lidi a všichni víme, jak by to mohlo být, kdyby to nebylo tak, jak to je. Sám dobře víš, jak je někdy těžké (asi většinou) přimět církevního hodnostáře k úvaze o současném umění a o otevřenost k němu.

Ad 3. A zase jsme u lidí. Ne CO, ale KDO je církev? A kdo tvoří umění, resp. co vlastně umění vůbec je? Chci-li kultivovat společnost, musím lidi vychovat, vzdělat je, dát jim víru a určité hodnoty. Je to aktivní proces. Spolupráce církve a umění je věcí srdce a rozumu těch, kteří drží ruku na kniplu. O jejich otevřenosti, moudrosti a citu. Možná, že církev bude smysluplně investovat utržené restituční částky do umění, protože ji čeká (pokud se nelekne a neuteče) mnohá skutečná rekonstrukce. Konečně mohou přijít ke slovu i jiní umělci, než jen

studentka teologie 52 let - 1. Jak dnes ovlivňuje výtvarné umění společnost?
Podle mého názoru by mělo výtvarné dílo působit na člověka pozitivně, měl by na ně hledět s obdivem a ne s odporem. Dnes je člověku vnucována představa, že kde co je umění a kde kdo je umělec. Takže má odpověď zní: Kladně i záporně, normální člověk má v hlavě zmatek.

Jak ovlivňuje církev společnost?
církev společnost ovlivňuje velmi málo, spíše vůbec. Myslím, že je vnímána jako něco trpěného, překonaného Lidé mimo církev mají velice často až bizarní představy o Bohu, míchají různá náboženství dohromady a přiklánějí se k tomu, co je pro ně pohodlnější.

Jak významná je jejich současná role, jejich dopad?
Vzhledem k tomu, že evropská civilizace je založena na křesťanských základech a ještě se drží tradic významných církevních svátků jako jsou Vánoce a Velikonoce, občas se objeví v médiích v tyto dny nějaký církevní představitel, který tu pravou náplň svátků prezentuje. Do kostela přichází v tomto období také víc lidí.
Přínosným se mi jeví pořádání Noci kostelů.

2. Jaký je vzájemný vztah výtvarného umění a církve (církví) v České republice na počátku 21. století?
Spíše bych otázku položila tak : Vztah výtvarníků a církví. Cítím to tak, že tento vztah je poněkud zmatený. Aby výtvarník vytvořil umělecké dílo pro potřebu církve, nestačí mu jeho výtvarné vzdělání a dovednosti. Potřebuje také vzdělání teologické, aby dokázal v díle zachytit duchovní dimenzi.

3. Jak by se mohla zlepšit spolupráce mezi nimi?
Církev musí při zadávání zakázky díla specifikovat, co si zadává, už návrh díla má podrobit veřejné kritice a nebát se odmítnout dílo či posečkat z jeho realizací do doby, než "uzraje čas". Farář má věřícím přibližovat a vysvětlovat potřebu a krásy vznikajícího výtvarného díla. Náš někdejší, již zemřelý, farář to tak dělal a jsem přesvědčena, že to bylo dobře. A umělci, ti by si mohli doplnit potřebné vzdělání buď studiem teologie na univerzitě, nebo samostudiem pod vedením dobrého teologa.

malíř – výtvarník 50 let - Vliv umění na společnost: Lidé jsou vychováni k přirozenému nevkus, především vinou komerčního a konzumního přístupu ke všemu!!! (Začíná to u obalu na jídlo a končí to typografií časopisu.) To vše vytváří „pokřivený standard“ běžného člověka. Bohužel k tomu přispívají i sami umělci častým elitářstvím a nesrozumitelností, laciným efektem s absencí řemesla (viz např. většina absolventů AVU, kteří nedokáží ani nakreslit portrét – to je zkušenost).

Vliv církve na společnost: Bohužel je malý. 40 let komunistické přestávky (+ 1. republika se svým protestantským programem) udělaly své. Lidé 20 let tvrdí, že komunistická éra byla lumpárna, zároveň proti církvi dodnes používají jejich ideologickou rétoriku o hloupých věřících. To se komunistům povedlo: Normální je nevěřit. Nadále se budeme

vysmívat křtu a přitom vítat občánky, nadále budeme snižovat církevní sňatek a přitom si jeden z nejkrásnějších obřadů života pokřívíme obřadní místností a předtištěným projevem dvakrát rozvedeného místostarosty. Nadále budeme kroutit hlavou nad zpovědí („vždyť kněz je taky jen člověk!“) a přitom na sebe vše znovu a znovu vyblijeme u psychologa („a tam spoléháme na lékařské tajemství“). Nadále vyprskneme smíchy při slovu půst a přitom si opisujeme nesmyslné diety.

Ani zde není církev bez viny. Misionář Zdeněk Čížkovský (OMI) 35 let obracel na víru domorodce kmenu ZULU v JAR. Teprve v Táboře v 90. letech poznal, co jsou misie (jeho slova). Církev musí oslovit především mladé lidi, přitom se stále trvat na svých tradicích (díky nim tady existuje 2000 let). Dle mého názoru právě KOTVA je tím, co lidem schází, což je vhání do náručí konzumu nebo sekty. Politici nechápou, že bojem proti církvím si sami podřezávají větev. V podstatě zdarma zde existuje struktura, která lidi UPŘÍMNĚ nabádá k tomu, aby nekradli, nepomlouvali atd. (více viz desatero).

2. Jaký je vzájemný vztah výtvarného umění a církve (církví) v České republice na počátku 21. století?

Takový vztah neexistuje (výjimky potvrzují pravidlo). Opět narážím na začátek bodu 1. Když pozoruji nabídku obchůdků se sakrálním zbožím, dala by tam napsat diplomová práce o kýči. Můžeme polemizovat, co bylo dříve – nabídka, či poptávka? Je to jako s vajíčkem a slepicí. Tady opět vyzývám kněze, aby kýč vyhnali minimálně z kostelů, Výjimky:

Existují rekonstrukce kostelů s přizváním architekta (Např. Klokoty u Tábora), pak vzniká jakýsi harmonický prostor, který navozuje POCIT. A ten by mělo jít v každé architektuře.

Knížní tvorba. Počiny typu Bible 21 atd. Předmět „denní spotřeby“, který je vkusný.

3. Jak by se mohla zlepšit spolupráce mezi nimi?

Symposia. Symposia. Symposia.

Pod záštitou církve a osvědčených lidí, kteří dokáží pozvat pokorné lidi, aby uchopili myšlenky víry bez patosu, předsudků, uvážlivě, po vnitřní diskusi, přitom odvážně a nově. Je to **cesta k oslovení mladých lidí**, k propojení církve a společnosti. Kněží tak mohou motivovat témata aktuálními pro současnost, podněcující myšlení mladých lidí, ovlivňující jejich hledání.

tiskař 57 let - K otázce 1 Co je církev? Co je společnost ?

K otázce 2 - myslím, že existuje nějaká komise při B.K. pro umění /biskup Hrdlička/
myslím, že sledují a komunikují is nekřesťany

K otázce 3 - netuším a ani nevím jestli je to potřeba.

výtvarník, manažer 58 let - dnešní společnost se potýká

s neuvěřitelným ekonomickým propadem a s honbou za finančními prostředky, proto se pro většinou část společnosti stává výtvarné umění druhořadou až pátořadou životní částí. Podobně se do této role dostává i církev a nejen katolická. Ztrátou bodů po r. 1989 se do významné sféry vlivu dostaly organizace spojené spíš s ateismem nebo s hledáním různých východních směrů - buddhismu, taoismu a další, takže dopad na dnešní společnost se dá říct, že je mizivý. Dle průzkumu veřejného mínění, které je samozřejmě ovlivňováno mediálními magnáty a politickými zájmy, se ke katolicismu praktikujícímu dnes hlásí dnes již 4% populace. Církev se uzavřela do vlastního skleníku

Jean-Marie Lustiger do styku. Je to možná dáno tím, že jeho Eminence je původem z židovské rodiny a je nesmírně vzdělaný muž. Jsou to nad míru

vzdělaní lidé, nejen historici, ale i výtvarní umělci a realizaci těchto děl pro sakrální stavby zadávají i nekatolíkům, ale hlavně umělcům. Francie se může chlubit výjimečnými díly v sakrálních stavbách od jinověrců, například oltářní obrazy a vitrážová okna od Marka Šagala a dalších velkých světových osobností.

konzultovat díla s liturgy na bohosloveckých fakultách s tím, že tito odborníci (univerzitní profesori) nebudou zasahovat do výtvarného díla toho kterého umělce, jen pokud není stejného duchovního zaměření, podají mu podrobné informace o obsahu a důvodu toho kterého díla, které má být umístěno v liturgickém prostoru

kurátor současného umění 54 let - 1. Společnost ovlivňuje především a asi z 90% pouze grafický design: reklamy, denní tisk, média, možná i street art a graffiti, které tomu všemu šly vstříc. Zbývá 9% na architekturu a zbytek je k rozmetání

Působení církvi se omezilo jen na roli figury na politické šachovnici. Funguje jen v omezených uzavřených intelektuálních (univerzitních) kruzích...

Toto vlastně vypovídá i o současné roli a dopadu...: Pro drtivou většinu populace to znamená problém navrácení církvi ukradeného majetku a s tím související strach z dalšího zvyšování daní...etc. a na druhém místě problém potratů a prezervativů v Africe....

2. Na počátku 21. století existuje několik jedinců, které to ještě zajímá a kvůli kterým pořád má cenu se tímto problémem zabývat. Je to stále ještě nezastupitelný způsob Boží chvály...a ta nepotřebuje jiné diváky, než Toho nejvyššího!

Někteří církevní představitelé pochopili, že není dobré tento problém ignorovat (P.T. Halík, Radkovský, Hrdlička), tak mu nebrání a občas mu laskavě poskytnou prostor.

3. Až alespoň někteří představitelé duchovenstva budou považovat umění, jako svoji nezbytnou životní potřebu (vedle spánku, jídla a modlitby), tak bude možno začít tyto cesty hledat...

sochař působící v Hong Kongu 48 let - 4. Vytvarne umeni dnes ma stale tendenci se ukryvat jen v galeriich. Jen malokdy se objevuje na verejnosti a tak muze ovlivnovat spolecnost. Slouzi tedy jen minimalnimu okruhu spolecnosti, ktera do galerii chodi. Toto se muze prirovnat podobne k cirkvi, ke které se hlasi cast spolecnosti. Spolecnym jmenovatelem tohoto bodu je architektura (budovy) a krajinna architektura (vse ostatni krome budov) ktera muze zapojit jak cirkev tak umeni do sveho programu a tak primo a pozitivne ovlivnit spolecnost.

5. Dalo by se rict ze vztah cirkve a umeni na počátku 21. století je zejména na bazi restaurátorské. Toto ale se muze zdokonalit tím, že církev muze podpořit abstraktní tvorbu, která svým nefigurativním médiem sděli nedělitelné.

6. Tak, že církevní témata muze umění sdělovat i abstraktní formou (se zachováním obsahu sdělení) a naopak církev otevře svou podstatou možnosti k akceptování a tím i podpory umění a tím i vlastně svou vlastní podstatu právě jazykem umění.

dětská lékařka 51 let - asi Ti na Tvé otázky neodpovím, neb jsem v obou oborech laik. Leč jsem nyní

v Praze shlédla výstavu La Chapelle a řada fotografií tam o tomto vzájemném prolínání hovoří.

výtvarník, sochař 46 let - 4. Bohužel si myslím, že výtvarné umění má stále menší vliv na společnost. To co je aktuální..., je pro lidi nepochopitelné a většinou prázdné v hledání Božího řádu a velice rádo je nemravné. Krásně to popsal v roce 1941 Břetislav Štorm: Nuže, umění se vyvíjelo, špelo k svému cíli bezcílnému, ale tak, jako když klesáme do hlubin věčné propasti: na počátku ještě nad námi září jasný den, pak naše zraky pokrývá šero a nakonec zvolna a tiše se setmí a nastane temná věčná noc.
Vliv církve, alespoň v mém kraji slábne.

Myslím, že je velice důležité oslovovat v každé době současným tvaroslovím, ale nesmí se kostel nikdy "vybít". Vnímání předků a jejich chápání Božího díla je třeba mít na očích a navazovat na ně.

6. To vyplývá z předchozího. Ještě Ti ale ocituji jeden odstavec z Liturgického umění B. Štorma: Bůh je věčný, a dílo je odrazem a podobenstvím slávy Boží; každé dílo, větší nebo menší, bude ti připočteno k dobru; a zazáří-li na něm odlesk Boží slávy, je věčné jako zpěv andělů bez počátku a bez konce.

studentka dějin umění 26 let - umění svoji sílu oslovit či dokonce ovlivnit diváka již z velké části ztratilo. Nemůžeme se tomu ani divit, ve světě zahlceném vizuálními informacemi se něčemu tak sofistikovanému jako je výtvarné umění těžko obhájí historicky daná pozice. Na druhou stranu nemusíme být tak skeptičtí, když si promyslíme, jakou skupinu společnosti tímto hledáčkem budeme pozorovat. Po stále se zmenšující skupinku lidí je a nadále bude výtvarné (i jiné) umění faktorem ovlivňujícím jejich život a kulturní niveau.

Jak ovlivňuje církev společnost?

V této otázce opět záleží na tom, jakou společnost máte na mysli.

Duchovní / náboženskou společnost ovlivňuje rezolutně. Ateistickou společnost naopat téměř vůbec.

Jak významná je jejich současná role, jejich dopad?

Viz výše: u jedné skupiny významná a zásadní, u druhé málo významná a marginální.

Pro mě by bylo řešení totiž v zásadě velmi jednoduché: více odvahy a chuti na obou stranách.

malíř, výtvarník 61 let - 1) V dnešní atomizující se společnosti je to spíše záležitost "zájmových" skupin.

podotázka : Přežívají stále tradované mýty , chybí více obecně respektovaných osobností , projevuje se spíše tam,kde je oboustranná vstřícnost - na úrovni vztahů, ve školství a zdravotnictví.

podotázka : nelze říci obecně, jejich dopad se uplatňuje v živé nepřehledné síti vztahů skupin, jednotlivců a míst, někde významně, jinde méně nebo mizivě.

2) Potenciál umění není zdaleka využíván jako cenný dorozumivací jazyk.Nevznikají - až na výjimky - nová závažná díla, ovzduší 60-tých let bylo mnohem přínosnější.

3) Záleží na církvi, zda bude chtít umění využít jako jedinečný jazyk komunikace k oslovení nejširšího fora společnosti.

ruský malíř žijící v ČR 45let - Žijeme v době, kdy umění expanduje do života každého z nás, formuje vkus a způsob života. Žijeme v době, kdy často komentáře jsou lepší, než samotné dílo. Umění dělá život lepší než umění.

* Jak ovlivňuje církev společnost?*

V České republice církev nemá velký vliv na společnost. Důvod není ateismus, jak se všude píše. Domnívám se, že se jedná spíše o lhostejnost, která prochází celou společností. Situace se může změnit, když se církev začne reformovat v duchu moderní doby

malířka 70let - 1. Jak dnes ovlivňuje výtvarné umění společnost?*

Společnost jako celek určitě ne. Podle mého názoru může ovlivnit pouze vnímavé jedince.

Společnost by o to ovlivňování musela mít v první řadě zájem. Obávám se, že ho nemá.

#

* Jak ovlivňuje církev společnost?*

Určitě část společnosti - aktivní věřící.

#

* Jak významná je jejich současná role, jejich dopad?*

Nemyslím si, že mají velký význam, tím pádem ani dopad.

Možná by mohla církev vypisovat soutěže na výtvarné zakázky s duchovní tematikou i pro ateistické výtvarníky - profesionály.

malíř, VŠ pedagog 58 let - nepatří se do výtvarného (vizuálního) umění současnosti zahrnout také reklamu, design, nepatří tam nová média, intervence do veřejného prostoru atp.? Jak se dívat na vztah mezi tzv. užitým a volným uměním - a je obecně taková definice reálná? Není v této souvislosti třeba pokusit se formulovat současný pohled na to, co je kýč, současný kýč...? To by ovšem zásadně ovlivnilo pohled na to zda, v jaké míře a jak ovlivňuje (výtvarné, vizuální) umění společnost. Druhá část otázky, tedy vliv církve (církví, náboženství - ?) na společnost, se v jedné části může přibližovat vlivu umění (tedy tak jak bychom ho asi rádi vnímali my), totiž v jejich případném duchovním a etickém (estetickém?) poselství. Toho se tedy snad týká i vztah mezi výtvarným uměním a církví (nebo náboženstvím?).

v osobní, niterné poloze jde také o výzvu každodenní a v ateliéru, v tom "pokoušení se o nemožné", tak palčivou...)

bylo prospěšné a krásné, kdyby vstřícnost byla na obou stranách. Tedy aktivita tímto směrem bez nedůvěry

sochař 55 let - Jak dnes ovlivňuje výtvarné umění společnost?

Dopad jednoho i druhého je na první pohled velmi malý až okrajový. Při bližším pohledu tomu tak však není.

Co se týče umění vezmu za příklad objekty našeho nepřehlédnutelného „provokujícího“ výtvarníka Davida Černého. Jeho práce „Entropa“, vystavená v době předsednictví ČR

v parlamentu EU vzbudila docela velký (i když ne všude pozitivní) ohlas; nabídla totiž to, co výtvarné umění vždy mělo za svůj smysl – vyjádřila pravdivě svůj pohled na věci. Umělec v pomyslné mapě Evropy jedním, ne vždy lichotivým symbolem vyjádřil specifiku daného státu. A to i za cenu překročení (etické) hranice, kterou by si už politik dovolit nemohl.

Jiný, komornější Černého objekt „Piss“ (pohyblivé sousoší dvou mužů čurajících do jezírka ve tvaru české republiky) zase na jediný pohled sděluje vše, co by moralizující spisovatel – vlastenec vyprávěl na desítkách stran. A opět – zřejmě by si nedovolil Černého otevřenost, která (alespoň na mne) nepůsobí vulgárně.

Oba zmíněné příklady posunují míru společenské sebereflexe, posunují hranici „o čem lze otevřeně mluvit“.

Jak ovlivňuje církev společnost?

Co se týče církve (nebo obecně církví) je působení skrytější, niternější. Nicméně právě proto zasahuje a ovlivňuje nejrůznějšími způsoby všechny vrstvy společnosti. Ať už je to přijímaná formy etiky chování, žebříček životních cílů a hodnot nebo (viditelnější) působení církevních organizací a řeholních řádů – např. v hospicové péči nebo domovech důchodců.

Ještě skrytější je vliv, který je nesen obrovským kulturním přínosem církve v minulosti a který proto i současné církvi přisuzujeme. Nejskrytější je vliv ryze duchovní. O jeho míře nemá smysl lidským rozumem spekulovat, jeho význam je však největší.

Jak významná je jejich současná role, jejich dopad?

Pokud bychom obecně shrnuli dopady působení veškerého umění (od klubových filmů až po reklamu v televizi, od symfonií až po metal nebo wordmusic, od národních galerií až po obaly zboží v supermarketu, od architektury kostelů až po benzinové pumpy a design aut), pak má v současnosti výtvarné umění nepoměrně větší vliv než kdykoli v dějinách před tím.

Naopak vliv církve v myslích lidí slábne.

Nějak to souvisí se záměnou rolí. Maně se vybavuje Kristův příchod na zem. Dnešní církev se ocitá v zákonické roli Židů v Ježíšově době. V roli udržovatelů ritu a tradice. V roli strážce pokladu.

Stejně jako Ježíš před dvěma tisíci lety, tak i množství lidí dnes si uvědomuje, že tento poklad se neuhlídá zamčený v pokladnici. Je to Duch a nejlépe se hlídá sám silou své volnosti a nesvázanosti - v otevřenosti a pravdě, svobodě i lásce, důvtipu i toleranci, v rozumu i laskavosti.

Jaký je vztah výtvarného umění a církve (církví) v České republice na počátku 21. století?

Samozřejmě to vždy bude vztah konkrétních lidí jednotlivců. Jeví se jako korektní vzájemně více-méně tolerantní, občas korunovaný i praktickou spoluprací.

Ve skutečnosti jsou to dva míjející se světy, které jen výjimečně nacházejí porozumění ve společném názoru na smysl života a světa. Každá z těchto skupin používá k popisu reality jiný slovník. Je to přesný příklad babylonského zmatení jazyků. To platí neméně ve výtvarné oblasti, výtvarný jazyk, symboly, odkazy jsou často více pramenem nepochopení, než prostředkem komunikace. To je proces započatý před několika staletími.

Na počátku 21. století se však se však jen obtížně hledají cesty k sblížení, trvá stav rozevírání propasti.

V českých kostelích se ve větší míře neprosadilo kvalitní současné umění, přestože na přelomu šedesátých a sedmdesátých let existovalo několik slibných pokusů. Z nich nejvýznamější jsou určitě realizace Mikuláše Medka, Jana Koblasy a Ludvíka Kolka v Senetářově a Jedovnicích na Moravě. Obě ve spolupráci s týměž duchovním – P. Františkem Vavříčkem. Za násilné přerušování tohoto vývoje nesou odpovědnost normalizační komunisté tehdejšího Československa v závislosti na celosvětové politické situaci.

Ale ani v zemích, kde se kultura rozvíjela naprosto svobodně nedošlo v masovějším měřítku ke vzájemnému propojení současného výtvarného umění a církve jako lidských nástrojů, majících za úkol společně sloužit člověku. Tento stav tedy trvá ke škodě umění, církve, ale především člověka.

Jak by se mohla zlepšit spolupráce mezi nimi?

Dnes je mnoho lidí v oblasti umění smířeno s tím, že činnost špičkových výtvarníků nikdy nezasáhne množství „prostých lidí“. Stejně tak mnoho lidí působících v církvi nevěří, že umělci, kteří se nevěnují náboženským tematům, kteří jsou činní jen ve „světské“ sféře by mohli být pro církev nějakým přínosem. Jsou smířeni s tím, že smysl působení církvi zůstane utajen mnoha liberálně a otevřeně smýšlejícím. Protože nemají rozum a ženou se za marnostmi tohoto světa. Protože jim Bůh „neotevřel oči“... Část pravdy je jistě v obou těchto názorech. Nesprávná a nebezpečná je ona rezignace na opravu, úpravu, ovlivnění těchto lidských nástrojů, kterým jsou jak umění tak církev (či alespoň to lidské v nich obou).

Více spolupráce, více usilování o to, rozumět tomu, co ten druhý dělá a proč to dělá, je tedy povinností. Profesionální povinností. Hledejme nové cesty, kanály, použijme rozum, ale i cit. Nerezignujme na společné lidské dílo ani si pyšně nemysleme, že pravda je jen na naší straně. Jen to společné má šanci být obecné a tedy pravdivé. Katolické znamená obecné. Je velkým úkolem dnešní církve to skutečně katolické znovu určit. Nebo spíše jen přijmout. Protože svět v celku své informační propojenosti katolicitu už tvoří. Hans Küng hovoří ve svých dílech o nutnosti stanovení „světového etosu“ a snaží se jej nastínit. V zásadě má pravdu a jeho působení je v tom směru nedocenené. Ale etos, který by mohl být skutečně přijat není možné vytvořit perem intelektuála od stolu (i tento pokus má H. Küng za sebou).

Daleko větší význam, sílu, osobní vliv má celosvětově umění. Především film a hudba jsou fenomény, které překračují hranice, bourají hradby, staví mosty. Také literatura, divadlo, architektura a svým malým dílem i výtvarné umění. Tu sílu si dobře uvědomují všude na světě diktátoři a ti, kteří chtějí vnutit ostatním svůj řád. Bojí se jí často i náboženští vůdcové. Umění zakazují. Často tak činí z náboženských důvodů. Velmi se mýlí. Chtějí vést k Bohu. *Člověk se však může přiklonit k dobru jen svobodně.* (Gaudium et spes – čl. 17)

Člověk dosahuje Boha jen - a výhradně jen - ve svobodě. Svoboda je jedno ze jmen Božích. Má-li být člověk k něčemu veden, pak rozhodně ke svobodě vlastního názoru, ke svobodě a zodpovědnosti vlastních činů a rozhodnutí.

výtvarník, ředitel střední výtvarné školy 58 let - Jak dnes ovlivňuje výtvarné umění společnost? = málo, na výstavy chodí sotva 1% lidí- a to je ještě uzavřený kruh, stále stejný.. . Částečně za to může současný trend, kdy se v umění málo hledí na člověka-diváka, ale jen se prezentuje EGO autora v co nejsilnějších pózách, provokacích, vulgarismech..

Jak ovlivňuje církev společnost? = málo. Je to zkostnatělá instituce bez skoro žádné reflexe současného světa. Člověk, který chce hledat boha, ho musí nutně hledat jinde, než v současných církvích - proto je tolik alternativních proudů, které jdou daleko více do hloubky, než jen stále stejně opakované náboženské poučky církví..

Jak významná je jejich současná role, jejich dopad? = malý -

Jaký je vzájemný vztah výtvarného umění a církve (církví) v České republice na počátku 21. století? = Dříve před stoletími to mohlo být velmi silné pouto, umělci žili svým náboženským přesvědčením a mohli tak své city předat do obrazů s co největším zápalem. Dnes je to myslím jen kalkul, jako občasná příležitostná vítaná zakázka, pokud se ještě někde nějaký kostel staví, maluje či zdobí... (ale zřejmě jsou výjimky - ale nebude jich mnoho.!)

Jak by se mohla zlepšit spolupráce mezi nimi? = těžko. Současné umění jde po extravagantních šokujících provokacích, církve jsou naopak uzavřené do svého staletého kliše a nic nového nepřijímají. Muselo by dojít u obou k zásadnímu obratu - u umění k příjemné lidské poloze, k jakémusi novému humanismu, aby bylo sdělné i pro široké vrstvy, a u církve zase k maximální otevřenosti, k omluvám za minulé perzekuce aj, kdy se ve jménu boha vedou války aj.. , spíše k jakési filosofii o bohu a o vesmíru, než jen k neustálému opakování starých textů...